

Beteckning: Rel D 3:H99

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Dalens Ande

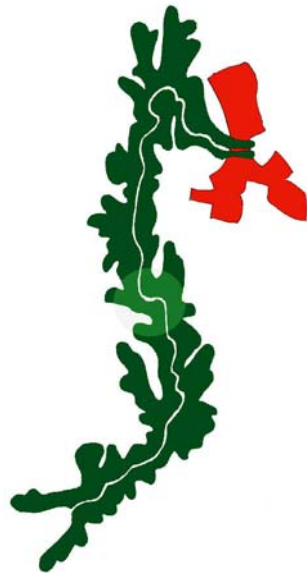
Ett konstprojekts transformation till en etik- och moralfråga

Kristina Wikström-Hedman
Februari 2000

D-uppsats, 10 poäng
Religionsvetenskap

Religionskunskap D
Handledare: Helen Andersson

Högskolan Gävle Sandviken

Dalens Ande

ett konstprojekts transformation till en etik- och moralfråga

Kristina W-Hedman

e-post: wkstrm@kuai.se

Religion D-uppsats HT 1999
Handledare Helen Andersson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING

Bakgrund	sid 4
Syfte och problemformulering	sid 6
Metod	sid 6
Teori	sid 7

RESULTAT

Genomgång av material	sid 8
'Entartete Kunst'	sid 9
Kommunens officiella hållning	sid 10
Konstskandal?	sid 11
Pressetik	sid 13
Ekonomi	sid 15
Vad är konst?	sid 15

DISKUSSION

Problem	sid 17
Yttrandefrihet	sid 18
Handikappanpassning	sid 20
Avslutning	sid 21
Slutsats	sid 21
Litteratur- och referensförteckning	sid 24
Appendix (Material)	sid 25

Abstrakt

'Dalens Ande' är ett kommunalt konstprojekt i Säter. Enligt den ursprungliga planeringen skulle det pågå under tre somrar. Det ingår i hela Säterdalsprojektet, vilket syftar till att lyfta fram en säregen miljö och natur.

Konstutställningen Dalens Ande var redan den första sommaren (1998) mycket uppmärksammat, inte minst i lokalpressen.

Efterhand följde den affekterade insändardebatt som lett till den 'etiska vändning' som denna uppsats huvudsakligen avser att belysa och analysera.

De tolv berörda konstnärerna har beslutat att avsäga sig vidare samarbete med Säter kommun sedan den insändarskribent som de sett sig kränkande behandlade av utsetts till kommunens kulturpristagare.

Här presenteras förutom ett urval av nämnda skrivelser även som referenser en kort sammanfattning av Kants sedelära samt övrigt artikelmaterial som behandlar problemställningens delfrågor; yttrandefrihet kontra ärekränkning, pressetik och begreppet 'konstskandal'.

Logotypen på titelbladet föreställer Säterdalens ravinsystem. 'Drakens tungor' är tätortsbebyggelsen. Utställningsområdet är här markerat med ljusare grön färg. Idé och utförande: Kristina W-Hedman och Hanna Wikström.

INLEDNING

Bakgrund

Sju konstnärer hade sommaren 1998 en uppmärksam utställning, kallad Dalens Ande, i en liten del av Säterdalens ravinsystem (Norddalen). I somras (1999) hade utställningen växt och tolv konstnärer var engagerade. Enligt ursprungskonceptet är ytterligare en uppföljning planerad till sommaren år 2000 – alltså inalles tre spännande utställningssomrar med oväntade och möjligtvis utmanande möten mellan människor, kultur och natur.

Ravinsystemet sträcker sig från sjön Ljustern till Dalälven och är närmare en mil långt, det är traktens stora attraktion. Denna slingrande, på sina håll 50 meter djupa dalgång är eroderad i sand- och mjälavlagringar av den lilla Ljusterån som rinner ut i Dalälven vid Långhags kraftverk. Dalen är vida berömd inte bara för sin skönhet utan även för sin speciella geologi, botaniska artrikedom och frodiga grönska.

Utdrag ur fjolårets utställningskatalog (Björn Ekedahl):

Säterdalen är numera som en zon i det omgivande jordbrukslandskapet. Ett sorts undantag. Den nyttoinriktade verksamheten i det omgivande jordbrukslandskapet runt dalen gör halt och stannar tätt inpå dalens gränser. Dalens geologi och fysiska förutsättningar sätter stopp. I alla fall med dagens krav på kontinuerlig och kalkylerbar avkastning.

Det sista man ser är en nyplöjd åker och det sista man hör är en traktors brummande när man dyker ner under horisonten i dalens långsamt och tyst arbetande grönska, vars variationsrikedom i växtlighet understryks och förstärks av det omkringliggande jordbrukslandskapets monokulturer.

Att bryta gränsen och börja nedfarten är mycket påtagligt, att lämna en värld, präglad av människan med ordning och reda, flit och nytta och bokstavligen förlora den ur sikte. Att komma till en sorts zon på den bördiga slätten. En plats som inte vill vara någons nytta och utkomst utan skön i sig själv.

Detta är inte okomplicerat. Naturens urskogsartade utbredning på många platser i dalen bjuder inte bara på fascinerande utan också skrämmande och hotfulla upplevelser. Motsättningen mellan natur och kultur blir påtaglig. Markens nyckfullhet, erosioner, översvämningar i kombination med den rika växtligheten ger naturen ett övertag. Naturens kraft i Säterdalen kan upplevas som ett symboliskt hot mot människans ansträngningar.

Efterhand har naturen i dalen alltmer antagit en vildmarkskaraktär vilket påverkar både flora och fauna. I november –96 drog ett våldsamt snöoväder fram över nejden och ravinen förvandlades över en natt till ett gigantiskt plockepinn – något som alltjämt sätter sin prägel på den.

Temat Dalens Ande är en variant av begreppet "Genius Loci" som betecknar den speciella kraft som vissa platser ansetts besitta. Man kanske kan säga att dalen lever sitt liv likt en egen organism, och som alla sådana är den stadd i ständig omvandling. Utställningen försöker att utifrån de olika konstnärernas respektive temperament, erfarenheter och uttryck att manifesteras denna dalens livskraft – vilket publiken mött med häpnadsväckande skilda reaktioner.

Utställningen invigdes sommaren 1998 av konstprofessor Nils G. Stenqvist. Han poängterade i sitt invigningstal utställningens goda kvalitet: "Professionella konstnärer och ett intressant urval. De är så olika, men ändå besjälade av denna idé – som är väl värd att vidmakthålla och utveckla för framtiden." Deltagande konstnärer var Kerstin Bergman (f.1948), Gagnef; Kent Boholm (f.1943), Falun; Björn Ekedahl (f.1948), Falun; Magdalena Hellström Zimmermann (f.1948), Stora Skedvi/Dortmund; Yngve Mauritsson (f.1950), Borlänge; Kristina W-Hedman (f.1944), Säter; Lars Wikström (f.1945), Säter.

Sommaren 1999 invigningstalade författaren och journalisten Jan Danielson. Han höll ett tankeväckande och filosofiskt tal om naturen och konsten. Av de gamla konstverken hade detta år Björn Ekedahls utgått. Nyttillkomna utställare var Aina Anliot (f.1928), Falun; Jordi Arkö (f.1951), Garsås; Arne Högsander (f.1940), Stockholm; Lena Lervik (f.1940)/Thomas Qvorsebo (f.1947), Stockholm; May Lindholm (f.1965), Siljansnäs.

Säterdalen och 'Dalens Ande' kan besökas på projektets hemsida.¹ Jan Danielson har dessutom spelat in material till en film.

Dalens Ande som är ett gemensamt projekt mellan Sätters kommun, Arbetsförmedlingen, Statens kulturråd och EU. Det har finansierats genom stöd från EU:s regionala utvecklingsfond, Naturvårdsverket, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Landstinget Dalarna, kommunen och Af Kultur Media, Örebro. Det är ett delprojekt i hela Säterdalsprojektet vilket syftar till att lyfta fram denna säregna miljö och natur.

Syfte och problemformulering

Min ambition är att här *påvisa och analysera* 'den etiska vändning', det vill säga den händelse som gjort konstprojektet Dalens Ande till en 'moralfråga' och troligen givit det dess dödsstöt. Jag avser att belysa detta genom att dels presentera ett referensmaterial i form av tidningsskriverier och dels göra en analys av dem.

Allmänna frågor som uppsatsen berör: Var går gränsen mellan yttrandefrihet och ärekränkning? Vad är god pressetik? Vad är en 'konstskandal'?

Metod

Under rubriken *Material* kommer ett urval av de skriverier som berörs av problemställningen att presenteras (bifogas som appendix). För att underlätta för läsaren att där finna hänvisningar kommer de att numreras, och i viss mån kommer refererade ord och uttryck att kursiveras. Under rubriken *Resultat* finns en analys av detta material. Jag relaterar materialet bl.a. till Kants etik, begreppen 'entartete Kunst' och 'konstskandal'.

Av förklarliga skäl – jag är själv en av de deltagande konstnärerna – gör jag ej anspråk på att betraktas som en helt objektiv bedömare av detta material. Min ambition är dock att i görligaste mån ha ett sakligt förhållningssätt till ett relevant material.

¹ <http://www.quai.se/~wkstrm/dalens-ande>

Teori

Här följer en kort sammanfattning av Kants etik, en teori som medtages som hjälp att fördjupa analysen av materialet:

Immanuel Kant (1727-1804) var upplysningsfilosof och pliktetikens (=deontologi) grundare. Hans tes var att man ska handla av plikt, av "aktning för lag"; att det finns en absolut norm som talar om vilka handlingar som är de rätta. Man ska *ej* handla i syfte att bli lycklig (därmed avvisar han den klassiska etiken). Man ska heller *ej* handla i syfte att göra nytta (vilket den s.k. utilismen/utilitarismen förespråkar). Handlingens resultat betyder således ingenting – det är uppsåtet som är det viktiga. Å andra sidan måste viljan uppbjuda alla till buds stående medel att nå resultat för att vara pliktmässig. Sedelagen, *det kategoriska imperativet*, är följaktligen verkligen kategoriskt, *ej* hypotetiskt. Människan måste leva som om hon ständigt stode till svars inför en domare.

Han grundar sin etik på människans förmåga att *tänka*; han ansåg det vara en praktisk filosofi gällande gemene man – alltså *ej* blott för kungen, staten, filosofen eller annan elit. Enligt Kant har förnuftet företräde framför erfarenhet och vanor. Detta är karaktäristiskt för upplysningstänkandet, för vilket han var en föregångsman; människan äger sin värdighet genom sitt förnuft och sin rationalitet. Tänkandets historia börjar med Sokrates' devis *Känn dig själv!* Kant anser att det viktigast är att "vi reflekterar över oss själva". Han förvandlade etiken till moral.

Moral är enligt Kant inte något som man lär sig genom att observera andra; *reflektionen* är etikens enda metod. Man bör alltid följa 'förnuftets röst', vilket är ett sublimt problem – det rena förnuftet är främmande för den mänskliga naturen. Den formel eller princip genom vilken man hör denna inre röst är *det kategoriska imperativet*, det vill säga man ska handla så 'att handlandet kan upphöjas till allmän (universell) lag'.

En annan central komponent i Kants etik är *den goda viljan*. Hans etik och estetik betonar alltid *friheten* (och skiljer sig därmed radikalt från Platons totalitära samhällsvision). Den goda viljan utvecklar all moral – detta är alltså ett överskridande av den klassiska filosofin där *lyckan* var det väsentliga. Dygden måste förvärfvas; jag kämpar mot mig själv, en inre kamp. Att ge sig själv en lag är frihet och dygd. Plikt är vad man själv *vill* (en frihetsfilosofi); lagens ursprung finns i *den individuella goda*

viljan – ej i statens vilja eller dyl. Lagen är med andra ord den goda karaktärens egendom.

Frihet är moralens princip, medan den goda viljan är dess grund. Håri finns ett medvetet avståndstagande från samhälleliga influenser – man mäter sig själv, sin mänsklighet; man är både domare och anklagad. Detta är något som är givet i förnuftets tjänst, det är 'viljandets metod'. Alla mänskliga varelser äger samma kapacitet till förnuft.

RESULTAT

Utställningen Dalens Ande fick från början en god mediauppmärksamhet med artiklar och 'blänkare' i både tidningar radio och teve. Den var väl skyltad på riksväg 70 (genomfartsled genom Säter) och uppenbarligen lockades många besökare som tidigare ej ens anat dalens existens dit. Det torde enbart ha varit positivt för Sätters kommun.

Utställningsområdet har varit helt öppet och obevakat. Vare sig stölder eller vandalisering har förekommit, vilket är lika glädjande som ovanligt i slika sammanhang.

Genomgång av material

Detta material är ett urval av skrivierna i lokalpressen, som i sin fulla omfattning gott och väl skulle fylla 30 sidor. Redan sommaren 1998 förekom en del insändare som berörde Dalens Ande (ex. 1, 2). De hölls dock på den nivå man kan förvänta sig. Elof Almgren 'uppträder' första gången i oktober 1998 (3) i detta sammanhang. Ord som "skämma ut", "skräp" och "smuts" dyker upp i februari 1999 (4). Där står även följande att läsa: "Utställningen var någonting, som inte var någonting. Den var så värdelös att den borde varit namnlös." - Eftersom det nu klart och tydligt har klargjorts att Dalens Ande absolut inte är något värt att se, är det förvånande att det plötsligt var så ytterst angeläget att man skulle kunna bese utställningsområdet med rullstol. Man anar här planeringen av den 'demonstration' som iscensattes vid vernissagen i juli (6). Detta trots att Lars Wikström informerade berörda parter om förutsättningarna

innan 'olyckan' (9). Den 9/11 var det återigen en rabiät insändare av Almgren under rubriken *Dalens Ande – en skam för Säter* (17). Här kunde inte nog poängteras hur undermålig konsten och även konstnärerna var – och hur dåligt publiken tyckte att det var! Han drog sig inte för att göra sig till talesman för *hela* publiken (vilket senare ej fått stå oemotsagt; 18, 21, 22, 25, 26, 27, 30, 31, 32, 34).

Samma dag som ovanstående insändare var införd i Södra Dalarnas Tidning utnämndes Almgren av Sätters kulturnämnd till årets kulturpristagare. Denna utnämning är att betrakta som 'den etiska vändning' som gjorde konstfrågan till en moralfråga. Vilken i sin tur föranledde konstnärerna att avsäga sig vidare samarbete med kommunen vad Dalens Ande beträffar (20, 26).

Valet av kulturpristagare har på etiska grunder ifrågasatts av vänsterpartisten Marie Jansson vid ett kommunfullmäktigesammanträde (31) och förmodligen är det den kritiken som föranleder Svenolov Olson att hänvisa till "känt tok-vänstermanér" (vad är det?) (36). Han skriver för övrigt "låt de små vara små" – syftar han månne på sin egen film om Säterdalen visavi Jan Danielsons?

'Entartete Kunst'

Yngve Mauritsson tar i sin insändare (20) upp den problematik som benämns "entartete Kunst". Det är ett nyckelbegrepp i hela denna historias egentliga problematik.

Nazisterna hade 1937 en konstutställning i Munchen som kallades just "entartete Kunst" (urartad eller degenererad konst). Alternativt kallades denna konst "judisk" eller "bolsjevistisk". Där visades omkring sjuhundra konstverk som konfiskerats från de större tyska museerna. Syftet var dels att avskräcka och dels att visa det tyska folket vad som ej kunde accepteras som konst av "den högsta rasen", och man ville även ge en insyn i det "kulturförfall" som rått före den nazistiska revolutionen. (Utställningen var barnförbjuden.)

Under denna appell konfiskerades mer än tjugotusen verk av drygt tvåhundra konstnärer. All konst som ej föll Hitler i smaken ansågs vara "degenererad". Han ansåg att den konst som uppmuntrade och företrädde en arisk livsstil var ett perfekt föredöme och stod för ett evigt värde. De konstnärer vars verk bannlystes förklarades

galna. Dit räknades bl.a. Paul Klee, Vassily Kandinsky, Edvard Munch och Pablo Picasso.

Parallellt med "entartete Kunst" visades en utställning med konst som ansågs passande, där utgjorde den klassiska antiken och 1800-talets salongs- och historiemåleri de viktigaste förebilderna. Dessa verks motiv skulle vara lätt identifierbara och fick ej innehålla några tematiska problem. Associationer kring den ariska bondefamiljen, tyska hembygdens skönhet och naturens fasta lagar och ordning skulle frammanas. Även glorifierande porträtt av partifunktionärerna, i synnerhet av Hitler själv, som riddare, fältherre etc. betraktades som föredömligt god konst. Hitlers porträtt spreds för övrigt i alla tänkbara sammanhang.²

Kommunens officiella hållning

Almgrens åsikter att "Skräpet har skämt ut Säter" osv. har ej vid något tillfälle officiellt dementerats av kommunens makthavare.

Det är svårt att tolka Sätters kommunlednings inställning till den konst som ställts ut i Säterdalen på annat sätt än att man sanktionerar de åsikter som hävdar att "Dalens Ande har *skämt ut Säter*" osv. Detta av två skäl: dels har Elof Almgren utnämnts till kulturpristagare (22), dels har man inte vid något tillfälle tillbakavisat de kränkande åsikter som Almgren tillåtits sprida.

Kommunalrådet Roland G. Lindberg skriver (30):

Dalens Ande upprör och berör människor, vilket väl var konstnärernas Dalens mening, hoppas jag. Det ger människor anledning att debattera kulturens villkor, innehåll och mening.

Upprörda känslor, negativa och positiva, andra avvaktande, bryr sig inte utan rycker på axlarna. "Vadå har det vatt´ nåt?"

De deltagande konstnärerna som själva tycker att kultur inte får vara intolerant och inskränkt, reagerar övermåttan oförståeligt när man får de reaktioner som man förhoppningsvis ville åstadkomma. Vart tog er tolerans och öppenhet vägen? Vart tog er *kämpalust* vägen för att ni skulle kunna få fortsätta med er utställning?

² Ur artikel av Michael Ranta

Jag hade förväntat mig att ni själva tycker att er konst i dalen är så viktig att ni är *beredda att slåss* för den, och inte bara kasta in handduken när negativa yttringar kommer er till del.

En sak vill jag kort och bestämt fastslå. Jag delar definitivt inte *den vokabulär som använts från någondera hållet*. /.../

”Jag delar definitivt inte *den vokabulär som använts från någondera hållet*”. Det är en märklig definition på en smutskastning som uppenbart både initierats och verkstälts från blott ”det ena hållet”, dvs insändarskribenterna Almgren och Dahlgren.

Roland Lindberg nämner konstnärernas ”kämpalust” och att de borde vara ”beredda att slåss”. Det är egenskaper som torde passa politiker och idrottsmän – men de är knappast kännetecknande för konstnärskåren.

Lindberg antyder vidare att konstnärernas förmenta avsikt skulle vara att provocera publiken, vilket tyder på att han antingen har missuppfattat själva konceptet (36), ej besökt utställningen eller har den förutfattade meningen att konstnärer alltid är ’ute för att slåss’.

Konstskandal?

Även om ej något medvetet uppsåt att provocera varit aktuellt i fallet Dalens Ande är förvisso själva provokationen i konstsammanhang en genre som alltsedan 1800-talet varit känd och förknippats men begreppet ’konstskandal’, alltså olika evenemang där konstnärer mer eller mindre medvetet *provocerat* – och publiken låtit sig provoceras. Dan Jönsson, kritiker på Dagens Nyheter, analyserar detta fenomen i en artikel som han kallar *Med ett schyst järnrör*.³

Han framhåller att konfliktmönstret i stort sett alltid varit detsamma - för det första är skandalerna mediaburna; för det andra och tredje skriver han att:

De som ger luft åt förtrytelsen gör sig till språkrör för det sunna förnuftet hos ”den stora massan” av ”vanliga människor”, och konstnären anses antingen medvetet ”driva med” sin publik eftersom arbetet befinner sig på en så låg nivå att till och med ”en femåring” skulle kunna göra det /.../, eller medvetet försöka

provocera den genom att spegla företeelser den i sin anständighet inte hör till konstens uppgifter att spegla.

/.../

...konsten tycks ha övertagit vissa rituella, helande funktioner i ett samhälle som tömts på existensiella djup- och sidoperspektiv. Det slående är nämligen hur ofta konstskandalerna just kommit att röra sig om ett slags offer – av duvor, grisar, hundar, bilar, eller konstverk. Processen skulle kunna liknas vid en form av metafysisk galvanism, där konstnärerna vid den ena polen, laddar upp ett "överskott" med sina offer – för att sen själva stå på tur att offras i den mediala offerritual som kräver jämvikt och balans. /.../

Detta är helt analogt med förekommande fall i så måtto att Almgren gör sig till språkrör för "folket" (4,17) och kallar utställningen "lekstuga". Det finns även någon kommentar i 1998 års gästbok där det just står att "min femårige son skulle kunna göra detta etc.". (Ett alternativ till hur 'barnlig' konsten är, är anspelningar på att konstnärerna är 'galna', dvs mer eller mindre mentalsjuka/förståndshandikappade (5, 11, 13, 23, 24).

Och vad 'offerritualen' beträffar – ja, Sätters kommun offrar ju faktiskt här ett gyllene goodwill-tillfälle genom att ej ställa sig bakom ett i vida kretsar välrenommerat kulturevenemang...

Bo Degerman, konstkritiker i Dala-Demokraten, utvecklar kommunens märkliga förhållningssätt i en ledare (27) under rubriken *Skammen i Säter*.

De tolv konstnärerna gör rätt som hoppar av. Dalens Ande är ett kultur-turistiskt projekt. Sådana projekt är mode, numera. Säter vill också vara med. De tolv konstnärerna har därför självklart rätt att fordra stöd av kommunens ledande politiker. Konstnärernas avhopp är en kulturskandal.

Förvisso har många utställda konstverk väckt befolkningens förargelse ute i kommunerna. Många blir glada däröver eftersom kommunen får uppmärksamhet. Och konstnärerna själva blir omtalade. Utställningens ansvariga ställer upp till försvar och får visa sig vidsynta. / Säter gör man tvärtom./.../

³ Dagens Nyheter 29/12 1999

Dalens Ande var ett utmärkt projekt eftersom det uppenbarligen försökt stå emot den sockrade och smörade vulgariteten.

Man kan tala om ett folkbildande projekt, ovanligt kanske, men inte provocerande. Det har varit ett försök att tillföra näring så att något kan utvecklas. Det misslyckades.

Gissa vilka som står där med skammen.

Dan Jönsson skriver att skandalerna är mediaburna. Det kan man tolka som att media indirekt skapar 'skandalen'. Skandalpress är ju inte ett helt okänt begrepp. Uppsåtet måste rimligen vara att locka läsare – att sälja fler tidningar. (Att dylik brist på pressetik avskräcker en stor grupp läsare tycks inte hjälpa, det är kanske trots allt en minoritet.) Uppståndelsen kring Dalens Ande är klart relaterad till Södra Dalarnas Tidnings insändarsida. Dala-Demokraten är betydligt restriktivare i sitt urval av införda insändare.

Pressetik

Erik Fichtelius, reporter på Aktuellt och granskare av den politiska makten, sammanställde under sin tid som gästprofessor på JMK (institutionen för journalistik, medier och kommunikation) vid Stockholms universitet sina journalistiska erfarenheter i boken "Nyhetsjournalistik, tio gyllene regler". Konsekvensneutralitet är där ett centralt begrepp som han där varmt pläderar för:

- Det innebär att nyhetsförmedlaren inte ska låta publiceringsbeslutet styras av vem som gynnas eller drabbas av en viss nyhet. Journalisternas ansvar är att nyheten är sann och relevant – inte vilka konsekvenser nyheten får.

- - -

Journalisterna har makt att granska och sätta dagordningen. Men de har inte verkställande makt. Reportern kan peka ut problem och möjliga lösningar, men ska inte själva förorda någon viss lösning. I den meningen ska nyhetsförmedlingen vara opartisk och saklig, reportern ska inte ta ställning.⁴

Immanuel Kant ansåg med sin pliktetik att "handlingens resultat inte betyder någonting – det är uppsåtet som är det viktiga". Detta kan ju till synes sammanfalla med Fichtelius' 'konsekvensneutralitet'. Men vem är ansvarig för 'den goda viljan';

det etiska omdömet? Enligt Kant är det i varje läge den enskilde individen. Vår moderna samhällsmoral har till dags dato varit starkt influerad av Kants tänkande. Det är en tradition som svensk demokrati vilat på i drygt 200 år. Men den enskilde medborgaren klarar uppenbarligen tyvärr inte alltid att ta eget ansvar när det gäller det etiska omdömet. Hur långt kan man t.ex. tänja på gränserna vad yttrandefrihet beträffar? Att tillämpa Kants´ kategoriska imperativ innebär ej blott att städse ifrågasätta sitt eget förhållningssätt till omvärlden utan även att ens etiska levnadsregler ska kunna "upphöjas till allmän lag". En av grundpelarna i en demokrati är yttrandefriheten och den fria åsiktsbildningen – där man *a priori* förutsätter att "alla mänskliga varelser äger samma kapacitet till förnuft" (Kant).

Att fritt få uttrycka sina åsikter och värderingar, och även slippa påtvingas åsikter som man inte delar, är alla medborgares rättighet i vårt demokratiska land. Det finns i Sverige en grundlagsskyddad yttrandefrihet som är värd att värna om. Men i tryckfrihetsförordningen finns även ett integritetsskydd: den som missbrukar rätten och i sin skrift far med osanning och förtalar en annan person kan få stå till svars för detta i domstol efteråt. Det är t.ex. förbjudet att sprida ärekränkande omdömen om enskild person. (Den som smädar annan person genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom, dömes för förolämpning till böter. Men får heller ej lämna uppgift som är ägnad att utsätta någon för andras missaktning. Vid bedömning om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om uppgiften genom sitt innehåll eller den omfattning i vilken den blivit spridd eller eljest var ägnad att medföra allvarlig skada. Är brott att anse som grovt, skall för grovt förtal dömas till böter eller fängelse i högst två år.)⁵

En etisk regel vad gäller god pressetik är att även ge plats åt bemötande. De bemötanden från konstnärshåll som gjorts (8, 9, 19, 20, 36) vinklas i efterföljande skrivelser närmast som smädelser, t.ex. skriver chefredaktör Christer Gruhs "*dessutom angriper de*"(29), Roland Lindberg skriver om "*påhopp* på mig som kommunalråd"(30), under rubriken Sluta skäll – förklara istället (39): "Nu är tiden inne för utställarna att tacka Sätters DHR-avdelning för den reklam utställarna själva

⁴ Dagens Nyheter 14/12 1999

⁵ ur svensk lag om ärekränkning, 1987:610 kap 5 §§1,2,3

försökt skapa genom *sina angrepp på kulturpristagaren, Sätters kulturnämnd och kommunalrådet Roland Lindberg samt en SDT-journalist.*” (!)

När en privatperson försöker just förklara sin ståndpunkt (10), förklarar Elof Almgren omgående att *”hans tafatta insändare är inte värt ett bemötande”* (11). Vari 'det tafatta' består framgår ej.

Ekonomi

Vad de återkommande angreppen vad finansieringen beträffar (1, 4, 5, 11, 17,37) bör framhållas att merdelen av dessa pengar har varit öronmärkta för just detta projekt; de hade eljest inte alls hamnat i Sätters kommun utan kanske i t.ex. Västerås eller Hällefors:

Västerås årets kulturkommun

Västerås har utsetts till årets kulturkommun av Svenska kommunaltjänstemannaförbundet (SKTF). Motiveringen är bland annat att Västerås har givit kulturen en central roll samt begreppet kultur en ny innebörd genom spännande satsningar.

Utmärkelsen delades ut för elfte året i rad. I år delades också ut pris för årets Uppstickare. Det gick till Hällefors som trots att kommunen drabbats hårt av strukturomvandlingen inom stål- och skogsindustrin givit kulturen ökat stöd.⁶

Egendomligt nog ställs ofta konstnärer och övriga kulturarbetare *mot* 'skattebetalare'.

De betalar faktiskt också skatt!

Insinuationer om att de borde arbeta gratis (37) faller på sin egen orimlighet. Skulle de i så fall leva på socialbidrag?

DISKUSSION

Tusentals människor har bevisligen och ovedersägligen besökt utställningen. Detta till trots nämns den inte ens i en artikel där turistbyråns personal under rubriken *Turistbyrån i Säter summerar en ovanligt bra turistsommar* (SDT 1/9 1999). Inte

⁶ Dagens Nyheter 1/12 1999

⁷ se Daryl Sharp: *Jungiansk ordbok* (CJP)

heller Birger Sjungargård kostar på sig ett erkännande i en motsvarande artikel i tidningen Dalabygden (7/10). Vadan denna njugghet?

Vad är konst?

Vi lever i ett dynamiskt samhälle, 'mångfald' är på väg att bli det nya honnörsordet. Kulturen speglar och tolkar vårt sätt att uppfatta och förhålla oss till vår omvärld. Blir förändringarna alltför radikala har vi svårt att orientera oss, vi tappar fotfästet.

Dagens konst ligger ofta 'steget före', vilket många uppfattar som frustrerande. Det är sannolikt för övrigt inget nytt, denna typ av konst har nog funnits i alla tider.

Att äga en levande kultur innebär dock att även se framåt, 'bortom'; att våga spränga gränser.

Att konsten har en benägenhet att utgöra en projektionsskärm⁷ för åskådarens egen ångest, aggressivitet etc. är ett välkänt fenomen (31). Vad just Dalens Ande beträffar är det uppenbart att vilka reaktioner som helst kan utlösas av sådana möten. I den gästbok som fanns där i fjol (1998) finns hundratals kommentarer, både negativa och positiva. Starka känslor har väckts och konstprojektet tycks inte ha lämnat någon oberörd. *"Fascinerande", "inspirerande" "poetiskt", "roligt" "läckert" etc.* sida vid sida med *"Låt ungarna måla graffiti på stan istället", "Det värsta jag sett. Förstöra naturen så här. Det är ju fan skam", "En kärnvapenladdning över det här jävla stället är det enda som hjälper" etc.*

I 1999 års gästbok är dock omdömena i huvudsak positiva, där finns blott ett ringa antal rent negativa skrivelser.

Utdrag ur konstrecension av Marianne Törner:⁸

Konst som retar och roar

Poängen med de flesta kulturyttringar är att få oss att bejaka det okända eller att helt enkelt se det invanda med nya ögon.

I sommar har konstnärer tagit med sig konsten ut i det fria, ut i Dalarnas landskap. I Säterdalen har några försökt fånga Dalens ande. I Borlänge har andra arbetat med återvinnings- och naturmaterial i kulturprojektet Pendeln.

⁸ Falu-Kuriren m.fl., 11/8 1998

När konsten vandrar ut ur konsthallarnas skyddande reservat vidgar konstnärerna sitt revir till den yttre verkligheten. Samtidigt som de konfronteras med en annan, konstovan publik, på ett sätt som oftast uppfattas som provocerande.

Reaktionerna brukar bli av två slag: Många retar sig på att vad de ser som skräpkonst gör intrång i "deras" miljöer. Andra känner sig stimulerade av att roas, retas och överraskas.

Vid det här laget har det paradoxala förhållandet uppstått att sidor av konsten vidgat ramarna så långt ut i anti-konstens domäner, att den ovana konstpublik som förr klagade över salongernas finkultur nu klagat över att konsten inte är fin och rumsren nog.

Dalens Andes har uppenbarligen fått sin nådastöt – någon tredje och sista sommarutställning är för närvarande inte aktuell.

Problem

Efter ett antal infama och kränkande insändare i Södra Dalarnas Tidning/Sätters Tidning från två personer (Elof Almgren och J-E Dahlgren) som hållit så låg nivå att vi konstnärer ansett det meningslöst att gå i svaromål utan blott i vårt stilla sinne undrat *varför* tidningen låtit publicera dem – det finns väl ändå något som heter pressetik – har vi tröttnat på att delta i det spektakel som det innebär att schavottera i lokalpressen (26). Detta beror ej på att vi inte kunnat ta den 'kritik' som framförts utan på att vi tolkar kulturnämndens utnämning av sagde Elof Almgren till årets kulturpristagare som en markering av Sätters kommuns officiella etiska, moraliska och estetiska policy; det vill säga att kommunledningen stöder de åsikter om oss och vårt arbete som Almgren gång på gång gett uttryck för. Kommunalrådet Roland Lindberg har i press och radio beklagat att han ej lyckats 'flytta' utställningen till folkparken. Det står naturligtvis Lindberg fritt att förlägga en utställning till nöjesparken i Säterdalen. Men det är i så fall *en annan utställning*, ej Dalens Ande vars grundidé är just det poetiska mötet mellan den vilda naturen och konsten. Flera av verken är byggda på och för den plats där de finns, de är ej 'flyttbara'. Det är något som var och en som besökt utställningen torde inse; det är dessa uttalanden av Lindberg som föranleder den fråga vi ställer honom (36).

Möjligen är hela Dalens Ande-projektet även ett politiskt slagträ. Vi vet ju de olika tidningarnas politiska hemvist (Dala-Demokraten socialdemokratisk; Dalarnas Tidningar dvs. SDT, Falu-Kuriren m.fl. 'liberal', chefredaktör Christer Gruhs är centerpartist). Klart är också att om inte Eva Kungsmark (s) på sin tid som kommunalråd stött oss hade det aldrig blivit någon utställning i Norrdalens sköna backar. Hon har även nu beklagat utvecklingen.

En politisk prestige kanske något förklarar Roland Lindbergs (c) motvilja mot det hela. Vi har länge haft en känsla av att man från detta håll sökt en anledning att stoppa projektet. Utnämningen av Almgren till kulturpristagare och dess enda rimliga konsekvens, dvs. att vi konstnärer 'hoppas av' kom kanske i själva verket mycket lägligt – ett snyggt sätt att bli av med oss och samtidigt få oss att framstå som svikare. (Det planeringsmöte inför nästa sommar som vi skulle ha kallats till redan tidigt i höstas har vi fortfarande nu i januari 2000 inte sett skymten av.)

Yttrandefrihet

I denna diskussion anges i flera fall (22, 31, 34) 'yttrandefriheten' som skäl till att man inte behöver ta hänsyn till otidigheter som en person häver ur sig i ett sammanhang när man bedömer samma persons respektabilitet i ett annat sammanhang.

Jag vet naturligtvis inte hur just dessa personer ställer sig till den aktuella frågan om 'åsiktsförbud' vad gäller nazism etc., men nog torde det här finnas en avsevärd risk för både opportunist och dubbelmoral. Yttrandefriheten tycks var Sveriges 'heliga ko'; vi bör förvisso värna om den – men den bör gå hand i hand med 'god etik', *den goda viljan* (Kant). Är detta en utopi? Var går gränsen mellan yttrandefrihet och ärekränkning?

När vi konstnärer nu beslutade att gå ut i pressen med vårt ställningstagande var vår ambition att det skulle ske på en annan nivå än på SDT:s insändarsida. Lars Wikström pratade därför med kultureddaktören Martin Aagård på Falu-Kuriren och han lovade per telefon att publicera vårt inlägg på kultursidan – vilket betydde att det skulle nå inte bara Säter/Hedemoraregionen utan även Falun och Borlänge. Det var viktigt för oss eftersom en stor del av Dalens Andes publik kommer därifrån. Detta var den 17/11 1999.

Dagen därpå hade DD dels tagit in vårt upprop (26) och dels på ett seriöst sätt tagit upp problematiken på sin ledarsida (27) – men från Aagård hörde vi ingenting. Det gick inte heller att nå honom.

Den 19/11 lät chefredaktören Christer Gruhs publicera det material som vi skickat till en helt annan redaktör (nämligen Aagård) i *sin* spalt i SDT. Och det i en märklig layout som gjorde texten knappt var läsbar, och dessutom låter han i sin kommentar påskina att det är fråga om 'konstnärernas goda' (illustrerad med en sönderklippt bild av ett av Jordi Arkös verk) (29). Detta ser vi som ett upprörande övergrepp på och förvanskning av vårt brev och dess budskap. Vi hade aldrig skickat det till Falu-Kuriren eller koncernen 'Dalarnas Tidningar' över huvud taget om vi anat detta! Christer Gruhs skriver bl.a. att vi "även bör visa respekt för kulturnämndens *oinskränkta makt*" – är det månne enligt den principen han regerar över sin underordnade redaktörer? Vidare ger han rådet att man (vi) bör "delta i debatten och slåss för det man tror på"... Ja, det är just det vi försöker göra när vi reagerar mot kulturnämndens val! Vi tror att samhället (och media) måste ta hänsyn till etik och moral om det skall äga mänsklig värdighet.

Som kommentar till Gruhs och även Roland Lindberg (30) är jag frestad att citera Tegnér: "Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta". Vad syftar Lindberg på när han skriver att han "inte delar den vokabulär som använts *från någondera hållet*"? Vad jag vet har i vart fall inga okvädningsord kommit från vårt håll. Alternativet att vi överhuvudtaget aldrig svarat hade sannolikt det också varit fel och på ett eller annat sätt vänts emot oss.

Min grundinställning är att olika åsikter är en tillgång, inte ett hot. Men det förutsätter att det finns en viss etik och moral med i spelet. Det finns ingen enkel lösning på detta – men nog borde man kunna enas om att ett rimligt rättesnöre är att vi respekterar våra medmänniskor och deras integritet. (Jfr. Kant och 'den goda viljan'.)

Signaturen 'Konfucius' (38) skriver om Anden i Dalen, något som i alla fall inte jag tycker har samma 'andemening' som det tämligen välkända begreppet 'Dalens Ande' (se sid 5). Är även uttryck som t.ex. 'gnosjöandan' lika svåra att förstå? Om det har med "avgudadyrkan, magik eller reinkarnation (!)" att göra torde bero på åskådaren

själv. *Var och en ser på konst på sitt sätt och läser in sin mening i den.*⁹ (Metafysisk spekulering har dock alltid varit konfucianismen främmande.)

Här (38) kommer så till sist en anvisning om vad som dels kan vara upprinnelsen till denna illvilliga 'konstdebatt' och dels avslöjar kvalitén på den subliminala nivån hos vissa av insändarskribenterna: "Vore det inte på tiden att "knaperspelet" vid Bispbergs gruva byggdes upp? Det brändes ned 1981."

Det brann ner på grund av barns lek med eld, en var min son. Detta påhopp är häpnadsväckande lågt – och anonymt förstås, liksom fegheten själv.

Handikappanpassning

Vad DHR:s krav på handikappanpassning beträffar har vi försökt klargöra vår inställning (8, 9). Att asfaltera vandringsleden låter sig naturligtvis inte göras. Och även om det vore möjligt – vad skulle det gagna t.ex. synskadade och allergiker? Håkan Ljusteräng skriver (10): "I offentliga miljöer ska naturligtvis rörelsehindrade erbjudas så anpassade förhållanden som möjligt, men någon gräns måste ändå sättas." Detta är väl en rimlig synpunkt. En konsekvens vore annars att det ej kan finnas kommunala skidspår, hopptorn, skridskohallar etc. – inte heller, med tanke på alla syn- och hörselskadade, konst- eller konserthallar... DHR:s ordförande skriver (15) att detta är en "otäck" och "skrämmande" attityd. Häger, liksom Lennart Melander (39), vinklar detta efter sitt eget skön. Man måste kunna få framföra sakliga argument utan att anses vara cynisk. Det är förvisso beklagligt "att inte alla evenemang är tillgängliga för alla. Livet är i grunden orättvist." (8)

Redan på ett tidigt stadium (3, 4) framhålls att *utställningen är helt värdelös*, den som inte kan se den har således inget att förlora. Den inställningen bekräftas även senare (39 m.fl.) Slutsatsen blir att DHR:s anspråk på att utställningsområdet måste handikappanpassas i huvudsak är en prestigeladdad maktdemonstration (något som även privatbrev från Almgren vittnar om). Och ävenledes tycks Almgren nu inom vissa kretsar betraktas som en stackars martyr (37, 39). På vems initiativ, om inte sitt eget, har han i så fall axlat den rollen?

När nu Sätters DHR-avdelning lyckades omintetgöra Dalens Andes tredje och sista sommar får man bara hoppas att de i alla fall är nöjda med det.

⁹ se min uppsats 'MANDORLA' OCH 'KVATERNITET' – VAD ÄR DET? Om konstprojektet Dalens Ande i Säterdalens ravinsystem

Vad slutligen den sista insändaren (40) beskriver står inte i någon motsättning till våra intentioner. Vi har också velat lyfta fram Norrdalen och dess historia. Jag har skrivit om det i utställningskatalogen under rubriken *Förr och nu*.¹⁰ (Ovangårdarnas skola var för övrigt mitt barndomshem.) Nämnas kan i detta sammanhang att vid vattenfallet där kvarnen låg, kan man finna slagg och kol som tyder på att här för åtskilliga hundra år sedan funnits en järnframställningsplats – Dalens Ande har förvisso under tidens gång sett många komma och gå.

Avslutning

Immanuel Kant menade att människan ska handla av 'aktning för lag', en lag som hon själv skapar utifrån den absoluta norm som talar om vad som är det rätta. Det är alltså en frihetsfilosofi – som i många stycken till dags dato styrt vår samhällsmoral, åtminstone omedvetet.

I dagens postmoderna, sekulariserade och mångkulturella samhälle är komplikationerna fler. Vi har inte längre samma enhetliga norm "som talar om vad som är det rätta".

Innehåll i vårt omedvetna projiceras konstant på vår omgivning. Genom att iakttä detta och efter hand åter assimilera detta psykiska material med vårt medvetande växer och mognar vi som människor; ett etiskt projekt. Därvidlag tror jag att konsten kan ge oss nya ögon att se med. De som av olika skäl ej har 'den goda viljan' att ens försöka att ha sådan öppenhet är att beklaga. Hindret torde oftast utgöras av prestige, okunskap och fördomar – t.ex. att man *utgår* från att konstnärer är 'ute för att provocera'. ('Okunskap' är ett bättre ord än 'dumhet' eftersom det implicerar möjlighet att lära. Kant: "Alla mänskliga varelser äger samma kapacitet till förnuft".) Om ens förförståelse är att "konst är provokativ"; ja, då blir man som åskådare givetvis just både provocerad och frustrerad.

Tack vare *fantasin*, denna känslans och irrationalitetens intelligens, har vi en mångfacetterad värld, oändligt rik på olika uttryck. Tyvärr stävjas den ofta av maktlystnad, hat och misstro – något som Nils Ferlin poetiskt formulerar i visan "När Skönheten kom till byn, då var Klokheten där..." Fantasin är all kreativitets moder, utan den en torftig värld.

¹⁰ se även Dalens Andes hemsida eller uppsatsen *Mandorla och Kvaternitet – vad är det?*

Slutsats

Samma dag som Almgren utnämndes till årets kulturpristagare var en av hans insinuanta insändare införd i SDT under rubriken ***Dalens Ande – en skam för Säter*** (17). Det är förvånande att en förtroendevald nämnd kunnat besluta att hedra och premiera en person som så uppenbart visat sig ej kunna respektera andra människor och deras idéer (20). (Det är för övrigt även förvånande att samma nämnd ej slutit upp bakom sin ordförande i den efterföljande debatten, utan låtit henne ensam 'bära hundhuvudet'. Beslutet var enhälligt.)

Citat ur en insändare under rubriken ***Säter – kulturens Sjöbo*** (21):

...vad kulturnämnden gör är att legitimera det som skrivaren (E.A.) står för, nämligen: inskränkthet, respektlöshet, jantelag och intolerans. Visst får skrivaren ha vilken uppfattning som helst men jag förväntar mig att våra folkvalda representanter har en mer nyanserad inställning till kulturen, i annat fall är det oroväckande och kan bara öka främlingskapet i samhället.

Dalens Ande är en lovvärd satsning. Att alla inte kan tillgodogöra sig språket är förståeligt (alla kan ju inte finska heller), men att visa respekt för något som inte är förståeligt utifrån den egna horisonten är att ha mänsklig resning...

Än en gång: det är alltså inte Almgrens åsikter i sig om konsten och utställningen eller om oss konstnärer som föranlett vårt 'avhopp' – utan att samhällets officiella representation inte bara låter dem stå oemotsagda utan dessutom premierar deras upphovsman!

'Den etiska vändningen' skedde den 9:e november 1999 i och med kommunens legitimerande av Almgrens attityd. *Den har varit helt avgörande för det ställningstagande som föranlett 'vårt avhopp'.*

Var gränsen mellan yttrandefrihet och ärekränkning går, alltså när stötande åsikter blir lagbrott, må i detta fall vara en öppen fråga. Vad gäller pressetiken finns en tryckfrihetsförordning som ger varje svensk medborgare rätt att utan hinder ge ut böcker, tidningar och tidskrifter. Den ansvarige utgivaren, som utses av ägaren, är dock juridiskt ansvarig för innehållet. I efterhand kan man riskera åtal om tryckfrihetsbrott misstänks. Man får t.ex. ej sprida något som är ärekränkande mot

enskild person. Exempel på etiska regler är att media förmedlar korrekta nyheter och ger plats för bemötande.

Jag tycker personligen att anonyma insändare ej ska accepteras.

Vad kriterierna (enligt Dan Jönssons artikel) för en 'konstskandal' beträffar tycks Dalens Ande uppfylla dem alla tre: Den är 'mediaburen'; de som gett luft åt sin förtrytelse har ansett sig vara språkrör för 'den stora massan'; de har även hävdad att verken hållit en så låg nivå att utställningen varit att betrakta som 'en lekstuga'.

Konstnärsrollen förknippas med många underliga fördomar. Måste konstnären som person acceptera att vara en 'projektionsskärm'? Få torde i vart fall de vara som är intresserade av den sortens uppmärksamhet eller att valsa runt på insändarsidorna som allmänna skottavlor.

Om Dalens Ande får uppleva en tredje och sista sommar eller om den fått nådastöten är kanske egentligen inte något som vi överhuvudtaget kunnat styra. (Även om det inte kan förnekas att det känns bättre att själv deklarera att man avstår från fortsatt medverkan än att få höra att man inte är önskvärd – vilket varit det sannolika alternativet.)

Vårt ställningstagande är alltså inte 'ett framhårdande i omedgörlighet' som det i något sammanhang har formulerats. Att detta tagit absurda proportioner anser vi vara helt utan vår förskyllan.

Slutligen önskar jag påpeka att det inte är utan intresse som jag iakttar konstens/diktens, i detta fall Dalens Andes, 'autonoma liv'. När konstnären gjort sitt börjar verket leva sitt eget liv. Är det 'magi'?

Litteratur- och referensförteckning

Andersson, H (1998) *Det etiska projektet och det estetiska*. Stockholm/Stehag: Bruno Östlings förlag Symposium;

Fichtelius, E *Nyhetsjournalistik, tio gyllene regler*.

Kant, I (1997) *Grundläggning av sedernas metafysik*. Uddevalla: Daidalos AB;

Sharp, D (1993) *Jungiansk ordbok*. CJP

Vilks, L *Det konstnärliga uppdraget?* NYA DOXA

Hemsida, Dalens Ande: <http://www.kuai.se/~wkstrm/dalens-ande>

Uppsats: 'MANDORLA' OCH 'KVATERNITET' – VAD ÄR DET? Om konstprojektet Dalens Ande i Säterdalens ravinsystem: <http://www.kuai.se/~wkstrm/Kristina>

Dala-Demokraten, artikelarkiv, sökord "dalens ande": <http://www.dalademokraten.com>

Falu-Kuriren, artikelarkiv, sökord "dalens ande": <http://www.falukuriren.se>

Aftonbladet/KULTUR, nr 8 1994, Michael Ranta: *Den bortglömda Nazikonsten*

Dagens Nyheter/KULTUR, 29/12 1999, Dan Jönsson: *Med ett schyst järnrör*

Appendix

MATERIAL

Tidningsartiklar och insändare;
Södra Dalaras Tidning (SDT), Falu-Kuriren (FK), Borlänge Tidning (BT),
Dala-Demokraten (DD)

Datum: 19980618
Tidning: DD
(SDT 24/6)

1. "Dalens ande" viktigare än sjukvård?

Landstingets kulturnämnd har träffats. Beslut: 50.000 kronor till konstleden "Dalens ande" i Säter.
Jag bara undrar: är det inte viktigare att rädda människoliv?
I 2-3 år har jag, som landstingsledamot, kämpat för att få pengar till s k prio-ett-uttryckningar, då borgarbrandkårens mannar ska rädda liv i avvaktan på att ambulans ska komma.
Det har inte funnits pengar, har det sagts. Nu har socialdemokrater och centerpartister - som styr landstinget - sagt vad man tycker är viktigast: "Dalens andar".
Jag tycker det är viktigare med sjukvård, för gamla och sjuka. Oavsett vilka personliga påhopp som kommer efter detta inlägg så kommer jag, som politiker, att kämpa för att pengarna går till sjukvården, inte till exempelvis "andar nere i dalen" ...

ROLF GUNNARSSON (m)

Datum: 19980818
Tidning: DD

2. En ros till ...**Ris till ...Säter**

och arrangörerna till "Dalens ande" som inte sett till att vägen på båda sidor om Norddalarna är farbar. Den är verkligen som en tvättbräda att åka på. För övrigt en jättefin konstutställning och annorlunda "konstgalleri".

'BRA VÄGAR - MÅNGA BESÖK'

Datum: 19981009
Tidning: SDT

3. Svårt för handikappade med evenemang i Dalen

SÄTER.

Konstutställningen Dalens Ande och höstens Hantverksmässa vid fäboden i Säterdalen var inga handikappvänliga arrangemang i Säter

Detta yttrades vid söndagens DHR-möte som annars dominerades av den storartade kläddemonstrationen av Sveriges senior shop.

Ingen av mötesdeltagarna hade besökt konstutställningen Dalens Ande och endast en av de närvarande hade besökt Hantverksmässan. *Elof Almgren hade för DHR:s räkning besökt konstutställningen och kunde omtala detta:*

- För att den som var beroende av rullstol skulle kunna bese utställningen skulle denne behövt en bärbar stol eller liten bandvagn.

Det nämndes inte så mycket om publiktillströmningen, men taxichaufför Ingvar Carlsson som ofta passerat området har intrycket av att utställningen varit dåligt besökt Han hade inte ens känt andedräkten från Dalens Ande.

/ - - - /

ROLAND BERG

Datum: 19990223
Tidning: SDT (Dala-Demokraten 27/2)

4. Dalens Ande - en lekstuga

Jag läste härom dagen att utställningen Dalens Ande kanske återkommer sommaren 1999. Hoppas det är ett skämt. Hur många som blivit lurade och besvikna efter att ha besökt detta arrangemang är oklart. Företagsamma reklamkare, som har inkomster av detta spektakel, slog på stora reklamtrumman och beskrev i positiva ordalag hur lyckat det blev.

Baksidan var en annan. Besökarnas besvikelse och behållning blev att *Säter skämde ut sig* och detta med *skattebetalares pengar*. Utställningen var någonting, som inte var någonting. Den var så *värdelös* att den borde ha varit namnlös. Det är omdömeslöst av stora människor att använda Norddalen till lekstuga.

Föreställ dig att du är rörelsehindrad och föreställ dig att du måste begagna el- eller manuell drift på rullstolen. Hur mycket luft du än andas in kommer du aldrig runt *skräpområdet som smutsar ned Norddalens skönhet*.

Alla unga och äldre bör kunna besöka kommunens aktiviteter, de som är något att besöka, och inte vara utestängda.

- Det är synd om människorna, sade August Strindberg och C H Hermansson sade, "Nån jävla ordning ska det vara".

ELOF ALMGREN

Datum: 19990302

Tidning: SDT

5. En eloge till Elof Almgren

En eloge till Elof Almgren för hans insändare i tidningen om Dalens Ande, en företeelse som kommunen tydligen fortfarande har kontakt med.

Det är många som insett *eländet och galenskapen* med denna konstutställning, men tydligen är det så att det inte finns någon konstkritiker som åsett eländet för jag har varken hört eller läst om någon positiv recension om detta.

Och vem betalar?

JAN-ERIK DAHLGREN

Datum: 19990706

Tidning: SDT, FK, BT

6. Göstas rullstol nära glida ner i ån

SÄTER.

- Jag blev besviken när rullstolen fastnade i leran. Trodde att även handikappade skulle få uppleva kulturhändelser i Säter.

Sedan sex år är Gösta Nyström, 73 år, helt beroende av sin eldrivna rullstol för att ta sig fram. I lördags begav han sig till Säterdalen för att få vara med om invigningen av konstutställningen Dalens Ande. Det höll på att sluta illa. Göstas rullstol fastnade i leran och när han försökte komma loss var det mycket nära att han föll i vattnet. Efter assistans av tidningens reporter och vännen Elof Almgren kom Gösta upp på stigen igen.

- Jag och Elof tog oss tillbaka till vägen och väntade på taxibussen som sedan körde mig hem. Synd, jag hade velat höra invigningstalaren Jan Danielsson och se lite grann av konstverken, säger Gösta Nyström.

Nu kommer De handikappades riksförbund (DHR) att uppmärksamma händelsen.

BÖRJE GUSTAFSON

Datum: 19990707

Tidning: SDT

7. Skandal i dalen

Öppet brev till länsstyrelsen om arrangemanget "Dalens Ande" i Säter. Detta finns i en del av Säterdalens orörda ravinsystem där det mesta är fridlyst. Jag vore tacksam om naturvårdsenheten trots hård arbetsbelastning och semestertider kunde utreda detta som ter sig *värre än den värsta svarbyggation*.

Det är *en skam* för kommunen. Är det som kommunen gjort lagligt kan vi få ett *skräckinjagande* samhälle. Tänk på all färg som är intill Ljusterån, och dessutom saknas helt toalettanordningar.

JAN-ERIK DAHLGREN

Datum: 19990708

Tidning: SDT

8. Sånt är livet, Elof

Det är med största förvåning som jag i tisdagens tidning läste om Elof Almgrens iver att besöka konstutställningen Dalens Ande i Säterdalen. Samma utställning som han i tidigare insändare spytt sin galla över!

Jag är förvisso den första att beklaga att inte alla evenemang är tillgängliga för alla. Livet är i grunden orättvist. De flesta av oss har någon begränsning, exempelvis alla allergiker. Förutom att mycket helt enkelt är för dyrt för många. Vad Dalens Ande beträffar kostar det ingenting och vi kan dessutom erbjuda en hemsida.

Jag kan även ordna en utskrift av Jan Danielssons tal. Han är för övrigt intresserad av att göra en film om projektet. När den sänds går det bra att stänga av tv:n, Elof Almgren.

KRISTINA W-HEDMAN, konstnärligt ansvarig

Datum: 19990708

Tidning: SDT

9. Patetiskt om Dalens Ande

"Utflykten till Säterdalen och Dalens Ande höll på att sluta i en tragedi för Gösta Nyström."

Så står det i ett patetiskt kvällstidningsliknande reportage i tisdagens tidning. På reportagebilden, med Gösta i sin rullstol, står även följeslagaren Elof Almgren och ser arg ut.

Utställningen Dalens Ande, som i år äger rum för andra gången, är belägen i den del av Säterdalens ravinsystem som kallas Norrdalen, cirka två kilometer norr om Säter. Längs Ljusterån på Säterdalens botten går en vandringsled. På en sträcka av knappt en kilometer av den mest lättillgängliga dalen finns konstverken placerade.

Det säger sig själv att en utställning i den delen av Säterdalen inte är lämpad för rullstolsbundna, vilket i och för sig är att beklaga.

Att utställningen finns här och inte någon annanstans beror givetvis på att utställningens idé, eller koncept som termen numera ofta lyder, är att lyfta fram just den här delen av dalen som med sin mycket speciella natur och utstrålning utgör grunden för konstnärernas verk. *Gösta Nyström och Elof Almgren blev också informerade om detta vid ankomsten till vernissagen*, så någon överraskning var det ju inte att det sedan inte gick att ta sig fram på vandringsleden på samma vis som på en asfalterad väg.

LARS WIKSTRÖM, konstnärligt ansvarig

Datum: 19990709

Tidning: SDT (DD 19/7)

10. Handikappades gräns

Jag stöder helt Kristina W-Hedman och Lars Wikström i deras engagemang för Dalens Ande i Säter. En av förutsättningarna för den konstnärliga upplevelsen är det uterum som Säterdalens ravinsystem erbjuder.

Man måste därför acceptera att rörelsehindrades behov inte till fullo uppfylls. I offentliga miljöer ska naturligtvis rörelsehindrade erbjudas så anpassade förhållanden som möjligt, men någon gräns för vad som kan begäras måste ändå sättas.

För Dalens Ande är anpassningen lagd på rätt nivå. Om rörelsehindrades behov alltid måste uppfyllas till fullo kan exempelvis motionsspår eller skidspår inte anläggas.

Jag tycker Dalens Ande är ett härligt initiativ och jag, och många med mig, har stor behållning av utställningen.

HÅKAN LJUSTERÄNG

Datum: 19990715

Tidning: SDT

11. Nu har det lossnat skruvar!

Undertecknad vill å det varmaste tacka för alla insändare, negativa och positiva, som publicerats i denna tidning. Sätters DHR-avdelning som mestadels arbetar i det tysta har aldrig i sin 28-åriga historia fått så stor uppmärksamhet.

För DHR-avdelningen är det bra att den syns utåt genom vakenhet. För de konstnärligt ansvariga drar utställningen Dalens Ande säkert många nyfikna människor och om det är till fördel eller nackdel visar sig. Så här började det: Det var sommaren 1998 som undertecknad och en kamrat på genomresa stannade till och såg utställningen. Då sade kamraten: Det här var inget att se, vi åker igen. Det skrevs inget av det vi såg.

Våren 1999 stod att läsa att utställningen återkommer i juli 1999. Erik af Wetterstedt hade påtalat att landstinget *kastat bort* 50 000 kronor i skattepengar på Dalens Ande. Därefter hade jag skrivit en insändare om konstnärernas lekstuga i Säterdalen.

På förslag av DHR:s styrelse togs frågan om Dalens Ande upp på avdelningsmöte i april i år. Det blev ett enhälligt beslut att två avdelningsmedlemmar skulle vara med på invigningen den 3 juli. Detta för att bland annat utreda framkomligheten och att informera läsekreten i daladistriktets informationstidning.

Till den konstnärliga och förvånade Kristina Hedman ska sägas. Vill man använda uttrycket "spy galla", så må det mig vara tillåtet att säga följande: Jag betraktar alla medverkande konstnärer och de politiker som satsat pengar som kloka och förståndiga människor, men nog har det väl lossnat några skruvar.

Kristina Hedman, har du inte gått händelserna i förväg. Genom att rekommendera mig att stänga av tv:n när Jan Danielsson ska visa film från Norrdalen. Har tv-producenten redan medgivit sändningstillstånd? Blanda inte in Jan Danielsson i din *okloka* insändare. Vad Jan Danielsson företager sig är hans ensak. Jag sköter min tv som jag vill, utan dumma och omdömeslösa rekommendationer.

Lars Wikström är en konstnär som i sin insändare på en punkt gjort bort sig helt och *bör skämmas om han har förstånd till det*. Han påstår att Södra Dalarnas Tidnings journalist Börje Gustafsson har skrivit ett kvällstidningsliknande reportage.

Det är en stor lögn. Journalisten har beskrivit verkligheten och det får Wikström acceptera och i fortsättningen inte finna på osannolika uttalanden. Journalisten kom just som vi hade gett upp och vänt.

Undertecknad duger inte till någon fotomodell. Jag ser inte arg ut som du skriver, jag ser nog mera betänksam ut.

Håkan Ljusterängs tafatta insändare är inte värd ett bemötande.

ELOF ALMGREN

Datum: 19990827

Tidning: SDT

12. Samordning spar på miljön

Det går bra att göra stora samordningsvinster samtidigt som man värnar om miljön. Flytta Dalens Ande till det nystartade konsthjulet så bilisterna slipper åka runt Dalsbyn och leta.

Vilket slöseri med bensin och inte minst vägslitaget på vägen till Norrdalen. Enkelt med samordnad skyltning till konsthjulet och då har vi två stora turistattraktioner på samma plats, samt inte minst, i denna del av dalen tar man hand om *skiten*.

JAN-ERIK DAHLGREN

Datum: 19990828

Tidning: SDT

13. Anden uteblev i Säter

Jag förevisades Dalens Ande för mina holländska vänner som arbetar för internationell turism. De besöker Säter varje år och det är fullproppade av information om Säter och hade således information om Dalens Ande som de ville beskåda eller, som de trodde, möjligen få kontakt med något väsen.

När de studerat dalen och anden uteblivit blev jag tillfrågad *om detta hade något att göra med byggandet av Sätters sjukhus 1912 och att det var någon kvarleva*. De lovade att återkomma nästa år, men de tror det blir svårt för anden att hävda sig bland all konkurrens.

De var glada för att deras hemland, som haft och har många goda konstnärer, kan sälja sina konstverk utan jippon.

JAN-ERIK DAHLGREN

Datum: 19990916

Tidning: BT

14. Svidande DHR-kritik mot Säter

BORLÄNGE.

I senaste numret av Dala-DHR, De handikappades riksförbund Dalarnas läns distrikts tidning, får Sätters kommun svidande kritik för sommarens arrangemang i Norrdalen, Dalens Ande.

Det är Thore Häger, ansvarig utgivare för tidningen, som tar upp frågan tillgängligheten för handikappade vid arrangemang. I samband med kongressen startade DHR en kampanj för rörelsefrihet.

- Det är hög tid att vi får en lag som förbjuder arrangörer att förlägga sina offentliga arrangemang på platser där rörelsehindrade inte har någon möjlighet att närvara. Vi har *ett skrämmande exempel från Säter*, där finns Säterdalen som är en mycket naturskön plats, där ordnas utställningen Dalens Ande i den mest otillgängliga delen där det är omöjligt för rörelsehindrade att besöka utställningen, skriver Häger.

Han framför även att det är skrämmande att kommuner och landsting satsar pengar på offentliga arrangemang där inte alla medborgare har möjlighet att delta på grund av otillgänglighet.

- Har de verkligen rätt att göra det? Det är både diskriminerande och odemokratiskt. Vi måste protestera mot denna cynism, framför Thore Häger.

Källa: Dala-DHR Nr 3 1999:

15. ORDFÖRANDE har ORDET

/ - - - /

I samband med kongressen startade DHR en kampanj om rörelsefrihet och jag hoppas att ni alla har haft möjlighet att skriva under de namnlistor som utsänts till alla avdelningar.

Det är hög tid att vi får en lag som förbjuder arrangörer att förlägga sina offentliga arrangemang på platser där rörelsehindrade inte har någon möjlighet att närvara. Vi har ett skrämmande exempel från Säter, där finns Säterdalen som är

en mycket naturskön plats, där ordnades en utställning "Dalens ande" i den mest otillgängliga delen av Säterdalen där det är helt omöjligt för rörelsehindrade att besöka utställningen.

DHR Säteravd. protesterade, och lokaltidningen skrev om att rullstolsburna inte hade en möjlighet att få se denna utställning som enligt uppgift både Sätters kommun och Landstinget Dalarna satsat pengar i, det blev ett väldigt rabalder, med insändare från både ansvariga och andra. Ur en insändare med rubriken "Handikappades gräns" citerar jag; "I offentliga miljöer ska naturligtvis rörelsehindrade erbjudas så anpassade förhållanden som möjligt, men någon gräns för vad som kan begäras måste ändå sättas". Slut citat. För rörelsehindrade ska det vara en gräns, ingen rörelsefrihet. Det är en otäck attityd, som tyvärr finns hos många. Jag tycker att det är skrämmande att kommuner och landsting satsar pengar på offentliga arrangemang där inte alla medborgare har möjlighet att delta på grund av otillgänglighet. Har de verkligen rätt att göra det? Det är både diskriminerande och odemokratiskt. Vi måste protestera mot denna cynism.

Vi måste få rörelsefrihet nu!

Med DHR hälsning
THORE HÄGER

Datum: 19990918

Tidning: SDT

16. Kommunen erkänner handikappbrister

SÄTER.

- Jag instämmer till fullo i kritiken som Thore Häger från DHR riktat mot oss.

Det säger Sätters kommunalråd Roland G Lindberg, om kritiken i senaste numret av Dala DHR, länets handikappades tidsskrift.

Kritiken gäller sommarens utställning Dalens Ande i Norrdalen och att utställningen förlades till en otillgänglig del av Säterdalens ravinsystem.

Lindberg berättar att han ringt Thore Häger, redaktör för Dala DHR och berättat för honom om upprinnelsen till sommarens Dalens Ande.

- Jag har själv framfört till ansvariga för utställningen det olämpliga i valet av Norrdalen. *Utställningen borde ha förlagts till nöjesparken i Säterdalen. Kanske skulle jag försökt påverka ändå hårdare, säger Lindberg.*

/---/

- Vi försöker bjuda till och ha med oss att tänka även på de handikappade och *vi är inte så dåliga som Dalens Ande visar, förklarar Lindberg.*

ROLAND BERG

0225-511 50

Datum: 19991109

Tidning: SDT

17. Dalens Ande - en skam för Säter

Utställningen Dalens Ande har i tysthet, utan bild eller notis i tidningarna, gått till vila för år 1999.

Fyra anställda hos Sätters kommun har med fordon varit ned i Norrdalen, snyggat upp utställningsområdet och kört den konstnärliga (*skräpet*) utsmyckningen till Sätters sjukhus förråd.

Det verkar *sjukt!* Varför inte frakta skräpet till de som titulerar sig konstnärer?

Vad upprensningen kostat skattebetalarna får de aldrig veta. De anställda har ju sin lön.

Utställningen skämde ut Säter! Den skämde också ut konstnärerna själva genom sitt dumma påfund.

Det påstås att många besökte *skräpområdet*.

Det är nog sant, men har ingen betydelse. Det var helt enkelt av nyfikenhet som människor lockats dit genom den reklam utställningen fått.

De har sedan yttrat sin besvikelse i ord som inte passar att skriva i en tidning.

Inte ska jag stänga av tv:n när Jan Danielssons film om Dalens Ande sänds.

Tvärt om, det blir mycket intressant och särskilt för de som inte kunnat komma ned till *skräpområdet*

ELOF ALMGREN

Datum: 19991113

Tidning: SDT

18. Är det fel att gilla "skräpet"?

Hej Elof Almgren!

Nu har du väl tagit till. Och mig har du trampat ner riktigt. För jag tycker om Dalens Ande och att få göra en avstickare dit ja, då mår jag riktigt bra. Men jag är en enkel och jordnära människa som tycker om att gå i skogen och plocka kvistar och stenar. Du kan inte tro vad mycket "skräp" jag har, men utan mitt "skräp" vore jag inte lycklig.

Eftersom jag har haft flera jämna födelsedagar har mina vänner blandat ut mitt "skräp" med äkta och dyra saker. En Birger Borgman- tavla har jag, men jag vet också att han skulle förlåta mig när jag sätter upp skräp bredvid och blandar lite.

Sedan jag blev pensionär, för ett och ett halvt år sedan, betalar jag cirka 4 000 kronor i skatt i månaden och det har jag ingenting emot när vi fått leva i det samhälle vi gör.

Är det fel att vara nöjd och se något trevligt i det som andra bedömer som skräp? Rätta mig den som tycker att jag har fel.

Hoppas att SDT skriver och påminner oss när Jan Danielssons film om Dalens Ande ska sändas.

'Hälsningar från en nöjd kärring'

Datum: 19991113

Tidning: SDT

19. Några illasinnade vill få oss att skämmas

Jag har fått förmånen att delta i utställningen Dalens Ande. Det har varit en stimulerande upplevelse att få arbeta i detta storslagna landskap som jag tidigare inte kände till. Ett landskap att förföras och försjunka i. Svårigheterna var många innan jag kunde acceptera att tillföra något till denna ovanliga natur. Här fanns en rikedom av allt levande, öppna platser, intima rum och en känsla av regnskog som jag aldrig tidigare stött på.

Våren 1997 bestämde jag mig för en av många idéer jag provat. Den gick ut på att jag skulle hämta mitt arbetsmaterial från dalen, ta hem det till min ateljé, bearbeta det och köra ner det till dalen igen. Så här formulerade jag det i utställningskatalogen:

"Mina bemålade pinnar har sitt ursprung i idéer om mänsklig strävan att bringa öar av ordning i naturens oändliga mångfald. Jag har använt mig av slånor av sälg, asp mm som är tagna i Säterdalen och sedan bearbetade av hjärna, händer och verktyg innan jag ställt tillbaka dem på nytt i en annan ordning. Min avsikt med dessa förenklade strukturer är att förstärka upplevelsen av Dalens Ande och skönheten i kaos ordning men också att hylla livskraften i Homo Sapiens sökande efter sin plats i helheten både som individ och art."

Utställningen sköts upp 1997 men den 4 juli året därpå invigdes utställningen med en stor och intresserad publik. Under sommaren besökte jag utställningen ett par gånger i veckan, pratade med besökarna och fick en uppfattning om att de flesta uppskattade utställningen. De positiva omdömen som skrivits i våra utlagda gästböcker styrker också min uppfattning.

Att alla inte tycker om utställningen är ju självklart. Dalens Ande tar publiken på allvar och försöker inte vara inställsam och då blir åsikterna och upplevelserna mångfacetterade, tack och lov. Samarbetet med kommunens anställda har bara varit positivt. Vi har mötts av en vänlig och hjälpsam attityd.

Några illasinnade har beskrivit verkligheten annorlunda och vill att jag och mina konstnärskollegor, vår publik och hela Sätters kommun ska skämmas. Själv känner jag mig snarare stolt över att ha fått medverkat i ett sånt lyckat projekt och att det finns människor som tror på utveckling genom mänskliga möten, dialoger och nya upplevelser. Därför tycker jag att alla som känt sig illa berörda av elakheterna ska räta på ryggen och låta dessa falla tillbaka på de intoleranta insändarskribenterna.

YNGVE MAURITSSON, konstnär

Kommentar: I SDT medelas den 11/11 att Elof Almgren av Sätters kulturnämnd utsetts till årets kulturprismottagare.

20. ...och belönas för det

Sedan jag skrev min förra insändare har den person som visat sig inte kunna respektera andra människor och deras idéer, fått Sätters kommuns kulturpris. Det förvånar mig mycket att en förtroendeväld nämnd kan fatta ett sådant beslut. De vokabulär för att beskriva mig som person och vad jag gjort får mig osökt att tänka på de bål som förekom i 30-talets Tyskland. Där brändes verk av dåtidens konstnärer och författare. Ord som "värdelöst, skräp, galenskap, skruv lös, skam, sjukt" etcetera kunde beskriva hur man såg på konstnärer, handikappade, utvecklingsstörda, judar, socialdemokrater, kommunister med flera.

Att stödja dessa kränkande omdömen om mig i dag, visar att denna människosyn och intolerans har letat sig in i Sätters kommuns kulturnämnd. Därför vill jag under rådande omständigheter inte ha något som helst samarbete med Sätters kommun!

YNGVE MAURITSSON, medverkande konstnär i Dalens Ande

Datum: 19991113

Tidning: SDT

21. Säter - kulturens Sjöbo

Har följt insändarsynpunkterna om Sätters spännande kultursatsning Dalens Ande med stigande förvåning, och när nu kulturnämnden utser en av de mest rabiata insändarskribenterna till årets kulturpristagare, kan jag inte längre tåla.

Nu tror jag inte att personen har fått kulturpriset för sina åsikter om satsningarna på Dalens Ande, men vad kulturnämnden gör är att legitimera det som skrivaren står för, nämligen: inskränkthet, respektlöshet, jantelag och intolerans. Visst får skrivaren ha vilken uppfattning som helst men jag förväntar mig att våra folkvalda representanter har en mer nyanserad inställning till kulturen, i annat fall är det oroväckande och kan bara öka på främlingskapet i samhället

Dalens Ande är en mycket lovvärd satsning för att skapa ökad nyfikenhet inför olika möjligheter att presentera konstnärliga strävanden. Att alla inte kan tillgodogöra sig språket är förståeligt (alla kan ju inte finska heller), men att visa respekt för något som inte är förståeligt utifrån den egna horisonten är att ha mänsklig resning. Alla har vi våra begränsningar, frågan är om vi vill flytta gränslinjen och utvidga kunskapsbanken. Attityd, heter det med ett fint ord Sätters kommun har med sitt val visat vad man vill värna och stimulera och den inställningen hoppas jag att alla kulturälskande människor tar avstånd från.
ROLAND BACKLUND

Datum: 19991116

Tidning: SDT, FK

22. Stort bråk kring Sätters kulturpris

Pristagaren Elof Almlöf kritiserad för attack mot Dalens Ande

"Olycklig motsättning mellan olika kulturyttringar"

SÄTER.

- Jag har stor respekt för både det mångåriga arbete som Elof Almgren utfört och utför, samt för Dalens Ande.

Det säger Margareta Arthursson, kd, ordförande i kulturnämnden i Säter apropå den debatt som blossat upp om kulturnämndens beslut om att ge Elof Almgren 1999 års kulturpris.

Hon förklarar att kulturnämndens beslut om att ge Almgren kulturpriset helt baseras på hans lokalhistoriska arbete. Hans åsikter om utställningen Dalens Ande har aldrig diskuterats i nämnden.

Samma dag nämnden beslöt att ge Elof Almgren kulturpriset gick han till hård attack mot Dalens Ande i en insändare. Han har dessutom tidigare i bland annat flera insändare i tidningen kritiserat utställningen. Vid senaste insändaren talade han om utställningen som skräp, något sjukt och att den skämt ut Säter.

Visat intolerans

När han utsågs till kulturpristagare reagerade bland annat konstnären Yngve Mauritsson, en av de deltagande konstnärerna. Han och andra kritiker menar att det är fel att ge kulturpriset till en person som visar en så stor intolerans som Almgren visat med sina kritiska insändare mot en annan form av kultur än den han själv representerar.

Andra i sin tur stöder Almgren och kritiken mot Dalens Ande.

Margareta Arthursson tycker att det är naturligt att det finns olika åsikter om saker och ting, men säger samtidigt att hon ser det som olyckligt att det uppstår motsättningar mellan olika former av kultur som nu blivit fallet.

Rekommenderar andra

Hon tillhör de som med glädje gått ner i Norddalen och tittat på utställningen Dalens Ande och även med både glädje och stolthet rekommenderat utställningen för andra. Samtidigt tillhör hon de som värdesätter det mångåriga arbete som Elof Almgren gjort och fortsätter att arbeta med, att forska och dokumentera Sätters lokalhistoria och se till att det intressanta lyfts fram och kommer andra människor till del.

ROLAND BERG

Datum: 19991117

Tidning: SDT

23. En värdig pristagare

Sätters kulturnämnd har utsett Elof Almgren till 1999 års kulturpristagare, en välförtjänt och uppskattad utmärkelse.

Elof Almgrens kulturgärning kan göras både lång och omfattande. Han har under ett halvt sekel bedrivit en imponerande forskning om Gustafs och Sätters sekelskiftshistoria, som resulterat i ett antal skrifter, tidningsartiklar och ett stort bildarkiv.

Därefter har han bedrivit folkbildning i ordets bästa betydelse i form av föredrag och studiecirklar.

*Det senaste åren har Elof Almgren med kraft och oräddhet bekämpat den avart inom den moderna konsten som har kommit att kallas "Dalens Ande". Framgången har varit total i så motto att Norddalen är sanerad och att "Dalens Ande" finns begravd inom Sjukhusområdets hank och stör. Rätt sak på rätt plats.
Heders Elof!*

KURT ÖLUND

Datum: 19991117

Tidning: SDT

24. Välkommen hem till mig, Yngve

Svar till Yngve Mauritzon

Det finns inte mycket att kommentera i dina två insändare så mitt svar blir kort. *Din beskrivning av vad pinnarna föreställer ger en bild av en människa som går balansgång på gränsen mellan geni och galen.* Pinnarna är tillverkade av en vuxen människa som liksom ett barn leker med dem och i fantasin ser saker som en vanlig människa inte begriper.

Ett utdrag av vad du skriver: Men också att hylla livskraften i "förståndiga människans" sökande efter sin plats i helheten.

Jag har översatt ditt latinska språk Homo sapiens till förståelig svenska i föregående mening. Men kanske blev någon imponerad av dina kunskaper i latin?

I en insändare skriver du om ett positivt samarbete med Sätters kommun medan du i en insändare på samma sida skriver att du inte vill ha något som helst samarbete med Sätters kommun. Det är att vända kappan efter vinden. Du ska inte ta en motgång så hårt. Jag är from och ofarlig och du är hjärtligt välkommen hem till mig så ska jag berätta vad jag åstadkommit under 40 år som hembygdsforskare, nu de senaste åren nästan på heltid, och visa dig bygdehistoriskt material. Det senare är inte lämpligt som utställningsmaterial utan hör hemma i bokhyllan. Tag din vän Roland Backlund med också.

Så är mina insändare om Dalens Ande slut.

ELOF ALMGREN

Datum: 19991117

Tidning: SDT

25. Tack Dalens Ande

Jag har känt en stor glädje många gånger nere vid Dalens Ande. Jag tycker att det är härligt att det finns här i Säter så att jag kan ströva omkring där själv eller med andra när vi har lust. Vi är många som gått där. Förundrats, pratat, skrattat, begrundat och fångslats av naturens storslagenhet, konstens symbolik och interaktionen däremellan. Enligt min mening är det stora med detta konstprojekt, att det öppnar upp hela denna del av dalen igen, så att många både från Säter och långväga ifrån kan upptäcka det som finns där.

Jag känner stor tacksamhet när jag går i Norddalen, till alla skiftningar och naturens läkande krafter. Konsten som finns och har funnits där överraskar och förstärker intrycken. Det fantastiska med natur och konst är att alla får uppleva den på sitt eget sätt!

Jag undrar om Sätters kulturnämnd har haft upplevelser och tagit intryck av Dalens Ande?

Tack för Dalens Ande!

ANN F GLEESON

Datum: 19991118

Tidning: Dala-Demokraten

Ledarsidan

Debatt

26. Andefattigt i Säter

Sju konstnärer hade sommaren 1998 en uppmärksam utställning, kallad Dalens Ande, i en liten del av Säterdalens ravinsystem. I somras hade utställningen utökats och tolv konstnärer var engagerade. Enligt ursprungsidén är ytterligare en uppföljning planerad till nästa sommar - alltså tre utställningssomrar med oväntade och möjligtvis utmanande möten mellan människor, kultur och natur.

Av denna tredje sommar blir dock intet, då vi konstnärer har - trots många positiva reaktioner - tröttnat på att schavotterna i kommunalrådet Roland Lindbergs och Sätters kulturnämnds tjänst.

Efter ett antal kränkande och infama insändare i lokalpressen där uttryck som "värdelöst" "skräp", "galenskap", "skruv lös", "skam", "sjuk" etc. beskrivit oss och vårt arbete har nu droppen kommit som fått bågaren att rinna över.

Dels har Roland Lindberg offentligt beklagat att han ej kunnat stoppa Dalens Ande och dels har kulturnämnden visat sin och Sätters kommuns officiella etiska, moraliska och estetiska policy genom att ge kulturpriset till den mest inskränkte av insändarskribenterna.

Det är minst sagt förvånande att en kommunal nämnd kan belöna och upphöja en person med dessa intoleranta åsikter till kulturpristagare; en person som använder ett vokabulär som osökt får oss att tänka på de bål där verk av dåtidens konstnärer och författare brändes i 30-talets Tyskland.

Att avfärda denna fadäs genom att som kulturnämndens ordförande Margareta Arthursson under rubriken "Olycklig kulturträta" hävda att det är fråga om "motsättningar mellan olika former av kultur" är helt oacceptabelt. Däri underförstås att vi skulle vara motståndare till lokalhistoria och hembygdsforskning, vilket inte alls är fallet. Den grundläggande motsättningen gäller istället vilken kultursyn som ska gälla i vårt samhälle, något som delvis styrs av våra kommunala kulturnämnder. Det är för oss självklart att kulturen inte får vara vare sig intolerant eller inskränkt utan öppen, lyssnande och grundad på en humanistisk människosyn. Vi vet att de beslut som fattas av våra kulturnämnder och kulturpolitiker oftast stämmer överens med vår uppfattning.

Ett rikt och mångfacetterat kulturliv motverkar de mörka krafter som alltmer ger sig tillkänna i vårt samhälle idag. Därför reagerar vi så starkt på Sätters kulturnämnds agerande.

AINA ANLIOT, JORDI ARKÖ, KERSTIN BERGMAN, KENT BOHOLM, ARNE HÖGSANDER, LENA LERVIK, MAY LINDHOLM, YNGVE MAURITSSON, THOMAS QVARSEBO, KRISTINA W-HEDMAN, LARS WIKSTRÖM (Magdalena Hellström Zimmermann har ej kunnat nås)

(forts. DD 18/11)

27. Skammen i Säter;

För mycket kultur, och för lite kommers

- Överreagerar de tolv konstnärerna som hoppar av konstprojektet Dalens Ande i Säter?

På ett sätt, ja. Konstnärer som själva är bitska och kritiska i sin konst måste tåla mothugg. Konstnärer skall ligga före opinionen. De måste räkna med att folk finner deras verk obegripliga och uttrycker sig som insändarskribenterna gör.

De behöver för den skull inte räkna sig som förmer, vara de som vet och förstår, men de har rätt att bli tagna på allvar. Och därmed ställs vi inför ett annat svar på frågan: *De tolv konstnärerna gör rätt som hoppar av.*

Dalens Ande är ett kultur-turistiskt projekt. Sådana projekt är mode, numera. Säter vill också vara med. De tolv konstnärerna har därför självklart rätt att fordra stöd av kommunens ledande politiker. Konstnärernas avhopp är *en kulturskandal*.

Förvisso har många utställda konstverk väckt befolkningens förargelse ute i kommunerna. Många blir glada däröver eftersom kommunen får uppmärksamhet. Och konstnärerna själva blir omtalade. Utställningens ansvariga ställer upp till försvar och får visa sig vidsynta. *I Säter gör man tvärtom.*

Felet med Dalens Ande, det vill säga enligt belackarna, är att projektet är *för lite kommersialism och för mycket kultur*. Det hade inga nationalmonument som Carl Larsson och Zorn att bygga kulturturismen kring. De deltagande konstnärerna är självständiga nog att gå sin egen väg

Kultur har blivit ett utspätt begrepp. Det förknippas mera med liv, ståhej och fart, festivaler och vad helst annat, bara det inte är "märkvärdigt".

Dalens Ande var ett utmärkt projekt eftersom det uppenbarligen försökt stå emot den sockrande och smörande vulgariteten.

Man kan tala om ett folkbildande projekt, ovanligt kanske, men inte provocerande. Det har varit ett försök att tillföra näring så att något kan utvecklas. Det misslyckades.

Gissa vilka som står där med skammen.

BO DEGERMAN

Datum: 19991118
Tidning: FK, SDT

28. Är det så ont om kulturarbetare?

Såg till min förvåning att Elof Almgren fått Sätters kommuns kulturpris. Detta måste vara ett misstag eller . . . ?

Almgren är en person som genom sina insändare i Södra Dalarnes Tidning visat att han föraktar seriöst arbetande konstnärer. Dennes påhopp på konstnärerna inblandade i projektet "Dalens ande" saknar allt vett och sans. Att vara okunnig eller inte förstå alla typer av konstyttringar är förlåtligt. Alla kan lära sig mer om man har viljan. Att sedan som Sätters kommun stödja denne mans åsikter genom att ge honom kulturpriset är ofattbart. Är det ont om kulturarbetare i Sätters kommun?

LARS-OVE BÖRJEJESSON, musiklärare och tonsättare, Borlänge

Datum: 19991119
Tidning: SDT

29. "Dalens Ande väcker heta känslor"

Trist om konstnärerna hoppar av

Som framgår av dagens kommentar hoppar nu konstnärerna av en fortsättning på arrangemanget i Säterdalen. Som skäl anger de att de tröttnat på att få schavottera i insändare och att den politiska ledningen i Säter försökt stoppa projektet.

Dessutom angriper de kulturnämndens val av kulturpristagare, Elof Almgren, som de anser direkt kränkande eftersom Almgren varit en av de flitigast förekommande kritikerna till den konst som presenterats i projektet.

Om konstnärerna fullföljer sitt uttalande och inte deltar i ett eventuellt tredje år med utställning i Säterdalen, måste de också inse att det är deras kritiker som vunnit den trista kulturtråten.

Vad tjänar konsten på ett sådant agerande?

Nej, ompröva beslutet och *visa även respekt för kulturnämndens oinskränkta makt* att utse kulturpristagare.

Även om Elof Almgren inte gillar konsten i Säterdalen, är det ingen skäl för "avhopparna" att ifrågasätta hans kompetens på sina speciella områden.

Det är alltid rätt att slåss för kulturen. Det sker bäst genom att *delta i debatten och slåss för det man tror på*.

Eftersom det bevisligen finns ett publikt intresse för konsten i Säterdalen bör också konstnärerna bakom verken bortse från kritiken och i stället glädja dem som kommer för att ta del av det som omfattas av "Dalens Ande".

CHRISTER GRUHS

Datum: 19991122
Tidning: SDT, DD

30. Roland G Lindberg svarar om Dalens Ande

Dalens Ande upprör och berör människor, vilket väl var konstnärernas Dalens mening, hoppas jag. Det ger människor anledning att debattera kulturens villkor, innehåll och mening.

Upprörda känslor, negativa och positiva, andra avvaktande, bryr sig inte utan rycker på axlarna. "Vadå har det vatt´nåt?"

De deltagande konstnärerna som själva tycker att kultur inte får vara intolerant och inskränkt, reagerar övermåttan oförståeligt när man får de reaktioner som man förhoppningsvis ville åstadkomma. Vart tog er tolerans och öppenhet vägen? Vart tog er kämpalust vägen för att ni skulle kunna få fortsätta med er utställning?

Jag hade förväntat mig att ni själva tycker att er konst i dalen är så viktig att ni är beredda att slåss för den, och inte bara kasta in handduken när negativa yttringar kommer er till del.

En sak vill jag kort och bestämt fastslå. Jag delar definitivt inte *den vokabulär som använts från någondera hållet*.

För övrigt tycker jag att ni som jag ska glädjas åt att samhället fortfarande har möjlighet att stödja de olika kulturarbetare som kan få stöd och en uppmuntran. I Sätters kommun lever vi vår vardag i en ypperlig kulturmiljö, med ett rikt och varierat kulturutbud och det vill vi slå vakt om.

Som avslutning vill jag också kommentera påhoppet på mig som kommunalråd. Fakta är att jag framförde till den av konstnärerna, som uppgav sig vara konstnärlig ledare för projektet, *att Dalens Ande skulle stoppas på den plats i Norddalen som utställningen var på 1998*. Mitt förslag var att den skulle flyttas till en mer tillgänglig plats där människor med funktionshinder också skulle ges möjlighet att få ta del av utställningen.

Men se, det fanns det inte förståelse för.

Till sist måste jag också beröra kostnaderna för Dalens Ande under 1998 och 1999. Tillsammans kostade dessa utställningar 878 877 kronor. En stor summa pengar som genom benäget bistånd från EU, landstinget, AMS med flera reducerade kommunens kostnad till cirka 260 000 kronor. Även kommunens andel är stor och måste fortsättningsvis sättas i relation till de kärnverksamheter som behöver mer pengar. Därför behövs allas krafter att hitta pengar som kan komma till kulturens hjälp att vara den som irriterar, ifrågasätter och bryter mark i "ett rikt och mångfacetterat kulturliv".

ROLAND G LINDBERG (c), kommunalråd, Säter

Datum: 19991122

Tidning: SDT

31. Varför så aggressiv Elof

Jag har följt den så kallade "debatten" angående utställningen Dalens Ande i Säterdalen. Något av det dummaste jag någonsin har läst var nog insändaren av Elof Almgren den 9 november ("Dalens Ande - en skam för Säter"). Så mycket inneboende aggressioner denna man måste ha! Visserligen har vi alla rätt till egna åsikter, men Elof Almgren har verkligen tagit i överkant tycker jag!

Jag tycker att Dalens Ande är en fantastisk utställning. Jag kan inte påstå att jag "förstår mig på" alla konstverken där nere, eller att jag förstår de budskap som konstnärerna eventuellt velat förmedla med vissa av dem, men jag tycker det är en underbar utställning, i en underbart vacker natur.

Och vilken idé dessutom! Vad roligt att göra något med och i naturen. Säkert är det så att många människor som annars inte skulle komma ut i naturen nu gör det. Själv har jag, både förra sommaren och denna, när jag fått långväga gäster på besök, tagit dem på en tur i "ande-dalen". Och jag måste säga att jag bara fått positiva reaktioner och kommentarer från alla jag tagit med dit.

Utställningen har uppskattats av både barn och vuxna. Barnen har tyckt det varit spännande med figurerna i skogen. Mina egna barn har också velat gå dit även när vi inte haft gäster på besök. Norddalens utställning är ju ett utmärkt mål för en söndags- picknick.

Den här sommaren utökades Dalens Ande med en stig även på andra sidan grusvägen - jättekul! Jag tycker att man verkligen tagit tillvara naturen på bästa sätt. Konstverken smälter in mycket bra, särskilt "Näcken", och inte har det gjorts någon direkt åverkan på naturen heller, verkar det som. Jag tycker att man blir glad av konsten i Norddalen!

Att uttala sig på ett sådant nedlåtande sätt som Elof Almgren gjorde i sin insändare den 9 november verkar tyda på inneboende aggressioner såväl som på avundsjuka mot de konstnärer som tjänar pengar på dessa konstverk. Man kan väl bli glad över fantasin och glädjen som dessa visar istället!?

Det som är "sjukt" i den här debatten, det är hur man kan bli så aggressiv över en utställning i naturen. Finns det inte viktigare saker att uppröras över? "Skräpområdet"...? Inte är det skräpigt på något vis! Inte heller har de besökare som går omkring i dalen skräpat ner, utan verkar respektera naturen. Jag har i alla fall aldrig sett att det varit skräpigt på dessa stigar.

Jag skulle vilja rekommendera Elof Almgren att ta en andra titt på utställningen nästa sommar (den kommer väl tillbaka?) och att sedan läsa gästboken. I den kan man läsa sig till hur många som verkligen uppskattar denna underbara utställning! Jag har inte lockats dit (om och om igen!) "av nyfikenhet" utan för att jag uppskattar den och gärna vill visa den för andra människor också.

Utställningen har verkligen inte skämt ut Säter!

Slutligen, är det någon som vet när Jan Danielssons film om Dalens Ande ska sändas? Jag ser med glädje fram emot det programmet!

HÉLÈNE TUNGEL

Datum: 19991125

Tidning: SDT

32. Vänsterattack mot kulturpristagaren Elof Almgren

SÄTER.

Marie Jansson, vänsterpartiet, anser inte att Elof Almgren är en värdig mottagare av Sätters kommuns kulturpris 1999.

Orsaken är att han på ett "kränkande" sätt uttalat sig om konstnärernas medverkande i Dalens Ande.

- Jag blev mycket upprörd när jag en morgon läste i tidningen att årets kulturpris tilldelats Elof Almgren. Jag tycker att kulturnämnden genom sitt agerande legitimerar vad Elof Almgren skriver när det gäller Dalens Ande. Detta tycker jag är mycket upprörande. Almgren har rätt att tycka vad han vill, men han behöver inte vara oförskämnd mot andra människor för det, framförde Jansson.

I en enkel fråga till kulturnämndens ordförande Margareta Arthursson, kd, undrade Jansson om hon anser det förenligt med kommunens intentioner att dela ut kulturpriset till en person, som uttrycker sig kränkande om andra kulturarbetare och deras arbete.

- Det går ej att se till en liten del av personen och det måste se till hela personen, förklarade Jansson vid fullmäktigemötet.

Margareta Arthursson svarade att hon inte tycker "kränkande" är rätt ord i sammanhanget.

- Dessutom är det fortfarande yttrandefrihet i Sverige och fritt att framföra sin åsikt. Kulturnämnden var dessutom enig i sitt beslut. Almgren får priset för att han under över 40 år forskat och dokumenterat Sätters lokalhistoria, svarade hon.

Hon sa dessutom att kulturnämnden är positiv till Dalens Ande och att utställningen har nämndens fulla stöd.

Vid kommunfullmäktiges möte den 14 december får Elof Almgren motta kulturpriset på 10 000 kronor.

ROLAND BERG

Datum: 19991129

Tidning: SDT

33. Ande eller anka i kulturen?

Apropå onyanserade angrepp och påhopp på medverkande konstnärer i Säter Kommuns kulturprojekt, "Dalens Ande".

Dalarnas distriktsstyrelse i Konstnärernas Riks Organisation anser att en kulturpristagare, i samband med sin hedersutnämning, blir och bör vara en värdig representant för kommunens offentliga kultursyn. Årets kulturpristagare i Säter kan dock enligt vår uppfattning knappast uppfylla ett sådant kriterium! Att utmärka och belöna en person som så öppet visar förakt och inskränkthet i sin syn på andras arbete kan väl knappast vara representativ för den allmänna kultursynen i Säter?

Starka reaktioner, mer eller mindre nyanserad kritik och stor öppenhet för skilda uppfattningar, hör till villkoren och vardagen för konstnärernas arbete. Trots att vi är väl medvetna om, och har stor erfarenhet av sådana betingelser, har naturligtvis de medverkande konstnärerna med all rätt uppfattat årets kulturpris i Säter som en ren provokation mot deras arbetsinsatser i projektet. En omistlig förutsättning för att kritik och debatt om kulturens innehåll och form ska vara meningsfullt är att den förs med en grundläggande och ömsesidigt respekt för olika åsikter och insatser.

Är det verkligen möjligt att skilja på en persons åsikter och kulturella gärningar i det aktuella fallet?

Vi tycker inte det. Det blir därför särskilt beklämmande när även kommunalrådet går till försvar för en sådan kulturpristagares åsikter.

För KRO-Dalarnas styrelse, FRANS VAN BRUGGEN, ordförande

Datum: 19991130

Tidning: SDT

34. Elof Almgren är en värdig pristagare

Personer som ifrågasätter Elof Almgrens lämplighet som kulturpristagare i Säter *borde skämmas*.

Få personer har gjort så stora insatser för Säter som just årets pristagare. Här är det fråga om ett kvalificerat forskningsarbete som ompänt en tidsrymd av 40 år.

Att han har gett uttryck för en personlig syn på den så kallade konsten i Norrdalen diskvalificerar honom absolut inte. Det är ju tvärtom så att man även i våra dagar bör ha vissa krav på vad som räknas som konst i ordets adekvata bemärkelse. Norrdalens natur torde mest komma till sin rätt utan dessa "kufiska anordningar".

"KONSTNÄR"

Datum: 19991204

Tidning: SDT

35. Ha överseende med klavertramp

KRO:s distriktsstyrelse i Dalarna, med undertecknaren Frans van Bruggen, har i dalatidningarna förklarat vilka krav som ska ställas på en kulturpristagare: "En kulturpristagare, i samband med sin hedersutnämning, blir och bör vara en värdig representant för kommunens offentliga kultursyn." Och vidare: "årets kulturpristagare..... uppfyller knappast ett sådant kriterium. Att belöna en person som så öppet visar förakt och inskränkthet, kan väl knappast vara representativ för den allmänna kultursynen."

Vad här avses är Säter kommuns "provokativa" utnämning av Elof Almgren till årets kulturpristagare. Almgren har för sitt mångåriga arbete med att kartlägga och dokumentera Säterbygdens historia, meriterat sig för Säter kommuns utmärkelse. Kan någon med objektiva eller formella argument bevisa att han saknar kvalifikationer?

Och att utmärkelsen skulle strida mot kommunens kulturprisförordning? Det är sant att Almgren uttalat sig nedsättande om Dalens Ande men det har ju inte med utnämningen att göra! Han har, precis som jag gör i detta ögonblick, brukat friheten att uttrycka sin mening. Jag har personligen bevistat Dalens Ande och blivit, av flera skäl, imponerad. Först och främst för initiativet. Därtill för kvaliteten, samspelet mellan natur och konst och för den säregna och fångslande stämningen. I kraft av mina upplevelser kan inget nedsättande omdöme av någon kulturpristagare eller annan på något sätt reducera mina intryck. Att var hembygdskunnig innebär inte med automatik att vederbörande har sinne för konst. Att sätta likhet mellan utnämning av en obunden kulturutövare och plikten att följa något i förväg uppgjort schema för hur man får yttra sig, även om det gäller konst, är att sätta yttrandefriheten ur spel.

Naturligtvis tar jag avstånd från Almgrens åsikter om Dalens Ande. Jag tar också avstånd från de deltagande konstnärernas samfälliga farväl till fortsatt medverkan. Om konsten är så ömfotad att den inte tål lite osaklig kritik och lekmanaförstånd, vad har den då för livsenergi?

Överse med diverse klavertramp och ompröva er inställning! Ge inte upp, visa kampvilja! Vår del av världen är så fattig på det ni förmår uttrycka, att vi kommer att kvävas om ni inte syresätter Dalens Ande igen. Kanske också debatten blir friskare med en syreinjektion.

T. B. NORDSTRÖM

Datum: 19991207

Tidning: SDT

36. Någonstans måste gränsen dras

Självklart måste en konstnär, liksom varje offentlig person vara beredd på att dra på sig kritik för vad man åstadkommer i ett offentligt sammanhang. Frågan här är bara vad man ska acceptera utan att reagera. Någonstans måste gränsen dras.

Dalens Ande är en utställning som på intet sätt velat vara provokativ. Vi har i ett lågmält och poetiskt samtal med naturen velat locka människor att upptäcka och uppleva en tämligen okänd del av Säterdalen. Med det har vi till dels lyckats. Utställningen är som Bo Degerman så riktigt skriver i DD "ett kultur-turistiskt och folkbildande projekt". Att då uttrycka sig så som Elof Almgren gör om utställningen anser vi dels vara ärekränkande för oss konstnärer, dels ett underkännande av den publik som upplevt det hela precis så som vi tänkt oss. Våra gästböcker är fulla av positiva och tacksamma omdömen! Därför tycker även vi att det är synd om Dalens Ande inte kan genomföras som planerat med en tredje utställningssommar.

Man kan dock inte underlåta att koppla den "kritik" som Elof Almgren i insändare efter insändare tillåtit framföra i denna tidning till den allmänna tendens som i dag finns i samhället att tolerera och blunda för vilka synpunkter som helst utan att reagera.

Kulturpolitiken bör därför bortse från snäva genregränser - kulturen bör ses i en större samhällelig kontext. Även *etik och moral* hör således hit. Det är mot den bakgrunden som vi konstnärer tagit avstånd från en fortsatt medverkan i projektet.

Samhället får inte premiера en kulturarbetare för endast en del av hans person. Man måste se till helheten och inte blunda för obehagligheterna.

Eftersom konstprojektet Dalens Ande är ett kommunalt projekt är det för övrigt anmärkningsvärt att kommunens officiella representation vid invigningen av årets utställning var lika med noll. Vi tycker oss däri se ett visst ointresse från kommunledningens sida för hela projektet. (Har kommunalrådet Roland Lindberg överhuvudtaget sett utställningen?) Är utställningsprojektet alls önskvärt från kommunens sida? På detta vill vi ha svar.

KRISTINA W-HEDMAN

LARS WIKSTRÖM

Datum: 991207

Tidning: SDT

37. Var rädda om Elof!

Var rädda om Elof, Säterbor!

Jag gratulerar dig till det välförtjänta kulturpriset och kulturnämnden för sitt goda val.

Det har nu dykt upp en massa "hackspettar" som inte gillar detta val beroende på att du haft den stora fräckheten att kritisera *ett skattefinansierat jippo* i Norddalen. *På känt tokvänstermaner* har man jämfört din kritik med Hitlertysklands bokbränning under 30-talet samtidigt som man vill förbjuda dina åsikter.

Vill ni förvisa Elof till Sibirien?

Förtröstas ej Elof - *låt de små vara små*.

I det här sammanhanget vill jag framföra ett stort tack till dig för det osjälviska och *olönade arbete* du lagt ner för att få fram faktamaterial till *min videofilm "Fest i dalen" - ej skattefinansierad*.

Under många timmar har du suttit och läst igenom sönderfallande lägg av Sätters Tidning, denna mycket värdefulla del av Sätters historia som man ännu ej rekonstruerat utan låter förintas.

Kulturskandal? Vad hände i Säter den 30 september klockan 09 1913? Fråga Elof!

Vem var Johan Ulrik Vikman? Fråga Elof!

Var fanns Ecks dansbana? Fråga Elof!

Så här kan man hålla på och Elof vet svaren för han har läst på och skrivit ned så framtida Säterbor kan läsa om sin bygds mycket intressanta historia.

Säter har en mångfald av mycket intressanta kulturobjekt som bör bearbetas och att satsa *skattepengar* på dagsländejippon är inte att rekommendera.

Säterbor, ta väl hand om Elof!

SVENOLOV OLSSON, Filmfotograf fsf Emeritus

Datum: 991214
Tidning: SDT

38. Vi har rätt att både risa och rosa

Angående Anden i Dalen förstår jag ej meningen med projektet - för det har ju inget med skönhet att göra.

Har det med avgudadyrkan, *magik* eller reinkarnation att göra? Det varnar oss Bibelns ord för. Ros och ris får alla ta emot på olika sätt.

Våra stora kompositörer, skaldar, författare och konstnärer fick utstå mycket kritik, till exempel fick Strauss valser inte spelas.

Projektet är betalt med våra skattepengar, så vi har rättigheter att båda risa och rosa.

Att häxan Avundsjukan kommit med syns och hörs ganska klart. Eftersom kommunen har spenderbyxorna på till det inte många förstår. *Vore det inte på tiden att "knaperspelet" vid Bispsbergs gruva byggdes upp? Det brändes ned 1981.* Det hör ju samman med konsthjulet och var av kulturhistoriskt värde.

'KONFUCIUS'

Datum: 1999-12-21
Tidning: SDT

39. Sluta skäll - förklara istället

Till utställarna av Dalens Ande

Nu har en av DHR:s medlemmar i Sätters DHR-avdelning mottagit Sätters kommuns kulturpris för 1999 på 10 000 kronor. Nu är tiden inne för utställarna att tacka Sätters DHR-avdelning för den reklam utställarna själva försökt skapa genom sina angrepp på kulturpristagaren, Sätters kulturnämnd och kommunalrådet Roland Lindberg samt en SDT. journalist.

"Reklamen" har haft motsatt verkan för utställarna. Säterbor i allmänhet tycker mycket illa om era angrepp på årets kulturpristagare.

Det var Sätters DHR som enhälligt beslutade vid sitt majmöte i år att representera invigningen av Dalens Ande. Tyvärr visade det sig att vi rörelsehindre var utestängda från detta otillgängliga område. När vi i en insändare påtalade detta så fick vi ett snorkigt svar från en av era beundrare som menade att "det måste finnas gränser" för sådana som vi.

Ett uttalande som ni utställare tydligen ställt er bakom eftersom ni inte med ett ord beklagat denna diskriminering. Nu har debatten bara gällt en ovärdig kulturpristagare, ingenting om otillgängligt område. Nåja. Nu menade den gode Elof att vi knappast gick miste om någon större upplevelse, snarare tvärtom. Men ändå vore det på sin plats att förklara varför en grupp människor ska diskrimineras vid en offentlig utställning, som dessutom är finansierad av skattemedel, i stället för att skälla vitt och brett på alla kritiker.

Sätters DHR-avdelning genom Lennart Melander

Datum: 2000-01-04
Tidning: SDT

40. Dalens ande lever

Dalens ande lever sedan urminnes tider...

Låt fågelsången om våren och sommarens alla ljuvliga örter få vara Dalens Ande! Mer behövs inte. Vi som ofta tar våra promenader i ravinen, ser nog helst att det får vara orört. Norddalen är ingen död avkrok som behöver livas upp av en konstgjord ande.

Det har ju funnits liv och ande i dalen tidigare. En tillvaro som mest handlade om arbete och slit. Om exempelvis en mjölnare som slet med kvarnstenar och mjölsäckar och dog en tidig död i lunginflammation

Om mjölnarens små barn som växte upp i boningshuset invid kvarnen och som lekte vi dammens farliga vatten. Som åkte kälke i backarna om vintern och traskade till skolan i Ovangårdarna.

Eller om mjölnarens hustru som förutom sina hemsysslor gick upp till Bispsberg och hjälpte sin mor med mjölkningen morgon och kväll.

Nog har det funnits liv och ande i Norddalen. Och den lever än.

Ett barnbarn